

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 8 kwietnia 2024 r.

Poz. 3618

UCHWAŁA NR LIX/485/2024 RADY MIEJSKIEJ GMINY NEKLA

z dnia 25 marca 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 oraz z 2023 r. poz. 951, 1688 i 1904) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Nekla.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Roman Kuszak

Załącznik do uchwały Nr LIX/485/2024
Rady Miejskiej Gminy Nekla
z dnia 25 marca 2024 r.

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY NEKLA
na lata 2024-2027**

Opracował: *Sebastian Mazurkiewicz*
Nekla 2024

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**SPIS TREŚCI**

1. Wstęp.....	4
1.1. Gmina Nekla.....	4
1.2. Rys historyczno-kulturowy gminy Nekla.....	5
1.3. Świadomość potrzeby gminnego programu opieki nad zabytkami.....	8
1.4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	8
1.5. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami.....	9
1.5.1. Konstytucja RP.....	9
1.5.2. Ustawa o samorządzie gminnym.....	9
1.5.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	9
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	11
2.1. Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami.....	11
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z innymi opracowaniami związanymi z opieką nad zabytkami.....	14
2.2.1. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami.....	14
2.2.2. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.....	15
2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	15
2.2.4. Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim.....	17
2.2.5. Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami.....	19
2.2.6. Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego.....	19
2.2.7. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego.....	21
2.2.8. Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego.....	21
2.2.9. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wrzesińskiego.....	22
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Nekla.....	23
3.1. Zabytki nieruchome.....	23
3.1.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	23
3.1.2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	24
3.1.3. Gminna ewidencja zabytków.....	25
3.2. Zabytki ruchome.....	33
3.3. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków.....	35
3.4. Zabytkowe cmentarze.....	35
3.5. Zabytki archeologiczne.....	36
3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.....	36
3.5.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej.....	36
3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych.....	37
3.6. Miejsca pamięci narodowej.....	38
3.6.1. Definicja miejsca pamięci narodowej.....	38
3.6.2. Groby wojenne i groby weteranów.....	38
3.7. Krajobraz przyrodniczo-kulturowy.....	39
3.7.1. Zabytkowe parki.....	39
3.7.2. Pomniki przyrody.....	40
3.7.3. Obszary chronionego krajobrazu.....	41
3.8. Niematerialne dziedzictwo kulturowe.....	41

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

3.8.1.	Produkty tradycyjne i regionalne.....	42
3.8.2.	Historyczne nazwy miejscowe.....	42
4.	Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze gminy Nekla.....	43
4.1.	Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.....	43
4.1.1.	Stan zachowania zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków.....	43
4.1.2.	Stan zachowania zabytków nieruchomości niewpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji zabytków.....	44
4.1.3.	Stan zachowania zabytków ruchomych.....	44
4.1.4.	Stan zachowania zabytków archeologicznych.....	44
4.1.5.	Stan zachowania zabytkowych cmentarzy.....	46
4.2.	Obszary największego zagrożenia dla zabytków.....	46
4.3.	Szlaki turystyczne.....	47
4.3.1.	Szlak Piastowski.....	47
4.3.2.	Szlaki rowerowe.....	47
4.3.3.	Szlaki piesze.....	47
4.4.	Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Nekla.....	48
4.5.	Uwarunkowania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Nekla.....	48
4.6.	Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nekla.....	48
4.7.	Uwarunkowania wynikające z uchwały w sprawie zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Nekla.....	49
4.8.	Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy Nekla.....	49
4.9.	Uwarunkowania wynikające z Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta i Gminy Nekla.....	54
5	Część programowa gminnego programu opieki nad zabytkami: priorytety, działania i sposoby realizacji.....	55
5.1.	Cel strategiczny.....	55
5.2.	Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami.....	55
5.3.	Działania służące realizacji priorytetów.....	53
5.3.1.	Działania – opieka nad zabytkami będącymi własnością gminy.....	58
6.	Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	62
7.	Instrumentarium realizacji oraz monitoring powiatowego programu opieki nad zabytkami.....	63
7.1.	Instrumentarium realizacji.....	63
8.	Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	65
9.	Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	66

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**1. WSTĘP****1.1. Gmina Nekla**

Gmina Nekla leży w środkowej części województwa wielkopolskiego, w powiecie wrzesińskim. Zajmuje powierzchnię 96,24 km², co stanowi 0,33% powierzchni województwa. Miasto Nekla oddalone jest 40 km na wschód od Poznania, stolicy województwa oraz 12 km na zachód od Wrześni, stolicy powiatu. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 92 (Warszawa - Poznań) oraz magistrala kolejowa Warszawa – Poznań. Przez południową część gminy przebiega odcinek autostrady A2 (najbliższy zjazd z autostrady jest we Wrześni). Ponadto Nekla posiada drogowe połączenia lokalne z Gnieznem i Środą Wlkp. Gmina leży w północno-zachodniej części powiatu wrzesińskiego, graniczy z następującymi gminami: od zachodu z gminą Kostrzyn i Dominowo; od północy z gminami Pobiedziska i Czarniejewo; od wschodu z gminą Września; od południa z gminą Dominowo.

Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Nekla, które położone jest w północnej części gminy oraz 16 wsi sołeckich. Powierzchnia miasta i gminy wynosi 96,24 km², z czego 6045 ha zajmują użytki rolne, 2549 ha lasy, a 318 ha przeznaczonych jest pod zabudowę, na pozostałe grunty przypada 712 ha. Gminę Nekla zamieszkuje (stan na 31.12.2023) 7635 osób (w tym miasto 3713 osób). Głównym ciekim wodnym jest rzeka Moskawa, prawy dopływ Warty, wypływająca z Nekiłki, przepływająca przez Neklę w stronę Środy Wlkp.

Mapa: Gmina Nekla

źródło:

*Opracowanie fizjograficzne na potrzeby studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Nekla
Wyrysowanie granic i nazwy miejscowości: S. Mazurkiewicz*

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**1.2. Rys historyczno-kulturowy gminy Nekla**

Potwierdzone osadnictwo człowieka na ziemi nekielskiej sięga epoki mezoalitycznej (ok. 8 000 – ok. 4 200 p.n.e.). Kolejne poświadczane stanowiska w okolicy pochodzą z epoki neolitu z kultury ceramiki późnowstęgowej (Nekielka, Starczanowo, Gierlatowo, Barczyzna, Stępcin), oraz kultury sznurowej. Z epoki brązu pochodzą stanowiska tzw. horyzontu trzcinieckiego w Nekli i Kokoszkach. Liczniejsze stanowiska pozostawiła epoka żelaza. W okolicy Nekli znajdują się 32 stanowiska kultury łużyckiej tej epoki. Rozmieszczone są one wokół podmokłych obniżen terenowych, na stokach i krawędziach, oraz na wierzchołkach garbów, czy wzniesień. W tym okresie zaczęła kształtować się szlak bursztynowy łączący tereny śródziemnomorskie z wybrzeżami Bałtyku. Przypuszcza się, że jedna z jego odnóg prowadziła wzdłuż Moskawy przecinając tereny na północ od środkowej Warty. Z kultury pomorskiej, okresu lateńskiego pochodzi znaczna osada w podnekielskich Stroszkach (IV-III w. p. n.e.), w której następowała kontynuacja osadnictwa w kulturze wielbarskiej i przeworskiej. Z okresu wpływów rzymskich (II-IV w. n.e.) pochodzą stanowiska w Chwałszycach, Nekielce, Stępcinie i Stroszkach. W okresie wędrówek ludów (IV-V w. n.e.) w osadach w Stroszkach trwała kontynuacja osadnictwa.

We wczesnym średniowieczu nastąpiła odbudowa dawnych skupisk osadniczych. Funkcjonowały jednak nadal stanowiska osadnicze w dorzeczu Moskawy (VII-VIII w.). W sąsiednim Gieczu od połowy IX w. funkcjonowała warownia plemienna. Osadnictwo dzisiejszej ziemi nekielskiej należało do gieckiego terytorium plemiennego, oraz do opola z czołem w Gieczu. Potwierdzeniem dużego znaczenia ekonomicznego opola gieckiego są skarby monet srebrnych niemieckich, arabskich odkrytych m.in. w Nekli, Starczanowie, Stępcinie, Dzierznicy i Targowej Górcie.

Po kryzysie państwa piastowskiego i najeździe czeskiego księcia Brzetysława w latach 30-tych XI w. następowało stopniowe osłabienie znaczenia Gieca. W XIII w. jego rolę gospodarczą na lokalnym rynku przejęła następnie Górka zwana Mieszyną Górką a później Targową, która w 1343 r. otrzymała potwierdzenie praw miejskich. Nastąpił kolejny rozwój osadniczy. Pojawiły się nowe miejscowości. Jedną z nich jest Nekla, której nazwa oznacza ławicę piachu. Niewątpliwie istniała już w XIV w. Jednak pierwsza wzmianka źródłowa o niej pochodzi z 1405 r., kiedy to w księgach konsystorza poznańskiego wymieniono plebana Stefana z Nekli wiodącego spory o dziesięciny z plebanem macierzystej parafii w Gieczu-Grodziszczku. Nekla stała się także siedzibą rycerską rodów: Toporczyków, którzy być może założyli i uposażyli tutaj kościół parafialny, następnie Starczanowskich (XIV w. – 1568), Grudzieńskich (1568 – 1575), Zdychowskich (1575 – 1728), Skalawskich (1728 – 1753), Wilkońskich (1753 – 1782), Turnów (1782 – 1783), Moszczyńskich (1783 – 1791), Skórzewskich (1791 – 1861) i Żółtowskich (1861 – 1939).

W XV/XVI w. Nekla znacznie zyskała dzięki zmianie przebiegu szlaku komunikacyjnego z Poznania na wschód kraju. Pojawił się tutaj pierwszy stali rzemieślnicy. Nekla stała się stopniowo konkurencją dla pobliskiego miasta Targowej Górki. Wyraziło się to w XVII w., kiedy właścicielami miejscowości byli Zdychowscy, poprzez lokowanie Nekli jako miasta na prawie magdeburskim. Najstarsza wzmianka nazywająca Neklę miastem pochodzi z 1700 r. Miasto radziło sobie z takimi nieszczęściami jak zniszczenia wojenne z czasu potopu szwedzkiego, wojny północnej, konfederacji barskiej. Szczyt swojej świetności Nekla przeżywała w połowie XVIII w. W 1749 r. Franciszek Wilkoński wybudował nowy kościół parafialny. Sprowadził on także do swoich dóbr nowych osadników niemieckich, osadzając ich w karczunkach leśnych na tzw. prawie olęderskim. Powstały wtedy w okolicy liczne wsie: Olędry Nekielskie, Starczanowskie, Targowogóreckie, Chłapowskie, Bardzkie, Gierlatowskie, Mystkowskie. Osadnicy ci byli wyznania luterańskiego. W Olędrach Nekielskich posiadali własną kaplicę. W 1751 r. zostali przypisani do parafii ewangelickiej we Wrześni.

Miasto Nekla przeobrażało się w XVIII stuleciu w ośrodek sukiennictwa. Niestety znaczna przewaga sąsiedniego Czarniejewa uniemożliwiała dalszy rozwój. Majątek nekielski pogrążał się w długie. Ostatni raz Neklę określono jako miasto w 1774 r. Nie udało się Krystynie Turnowej utrzymać dla Nekli praw miejskich, która już w 1782 r. nazywana jest tylko wsią. Podobnie prawa miejskie utraciła Targowa Górka.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

W latach 1807-1815 Nekla należała do powiatu średzkiego w departamencie poznańskim Księstwa Warszawskiego a od 1815 r. do powiatu średzkiego w rejencji poznańskiej Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Funkcjonował wówczas obwód wójtowski w Targowej Górcie, a następnie w Gułtowach i Dominowie. Mimo to Nekla stała się ośrodkiem gospodarczym dla okolicy. W 1836 r. za staraniem Ignacego Skórzewskiego zorganizowana została szkoła powszechna. W 1845 r. przez Neklę poprowadzono bity trakt z Poznania do Strzałkowa. W 1887 r. poprowadzono wzdłuż tej drogi linię kolejową. Położenie na ważnym szlaku komunikacyjnym umożliwiło dalszy rozwój, zwłaszcza majątku nekielskiego. W 1870 r. Żółtowski wybudowali pałac, który do dziś jest najstarszym obiektem w Nekli. Zygmunt Żółtowski wystawił nową świątynię po stracie swojej jedynej córki Anny. Stary, drewniany XVIII-wieczny kościół za pozwoleniem arcybiskupa Floriana Stablewskiego rozebrano w 1899 r. Przystąpiono do budowy nowego kościoła. Projekt nowego bożego przybytku wykonał cesarsko-królewski budowniczy radca Julian Łukomski z Frankfurtu. We wrześniu 1899 r. biskup pomocniczy archidiecezji poznańskiej Edward Likowski poświęcił kamień węgielny świątyni. 21 czerwca 1901 r. ten sam pasterz konsekrował nowy budynek kościoła pod wezwaniem św. Andrzeja Apostoła. Neklę i okolicę często nawiedzały w XIX w. liczne epidemie. Najbardziej pamiętna nawiedziła wieś w 1831 r. Z tego okresu pozostała do dziś coroczna dziękczynna pielgrzymka do kościoła w Grodziszczku.

Od 1853 r. ewangelicy nekielscy posiadali własną parafię w Olędрах Nekielskich, czyli dzisiejszej Nekielce. W 1857 r. powstała ewangelicka parafia filialna w Barczyźnie z własną szkołą ewangelicką. W 1884 r. w Nekielskich Olędрах wybudowano na miejscu dotychczasowej drewnianej kaplicy nowy murowany kościół w stylu neogotyckim. Uroczysta konsekracja Domu Bożego odbyła się 8 października 1884 r. W latach 80-tych i 90-tych XIX w. w wyniku działań Królewskiej Komisji Kolonizacyjnej na ziemi nekielskiej, już i tak silnie zniemczonej, osiedliła się kolejna grupa Niemców.

Wyraźny wzrost aktywności gospodarczej widać było na początku XX w. W 1905 r. utworzono tutaj Kółko Rolnicze. W 1909 r. powstał w Nekli Bank Ludowy, w 1913 r. - Towarzystwo Przemysłowe, a w 1917 r. założono młyn. Powstały liczne sklepy, w tym dom towarowy. Działały także liczne warsztaty rzemieślnicze, głównie krawców i szewców. Życie społeczno-kulturalne koncentrowało się w 3 restauracjach, gdzie odbywały się zebrania oraz przedstawienia teatralne i wieczornice z okazji świąt.

Neklanie brali także czynny udział w walkach narodowowyzwoleńczych w czasie Wiosny Ludów 1848 r., w powstaniu styczniowym 1863/63 r., a zwłaszcza w Powstaniu Wielkopolskim 1918/1919 r. Powstała tutaj w listopadzie 1918 r. Rada Żołnierska a następnie Straż Ludowa. Pod dowództwem wachmistrza Zdzisława Beutlera z Wygody zaczęła organizować się kompania powstańcza z Nekli i okolicy. Już w pierwszym dniu powstania 27 grudnia 1918 r. zlikwidowano posterunek policji i zaczęto rozbrajać miejscowych Niemców. Następnego dnia powstańcy wyruszyli do Środy, gdzie zniszczono pomnik Bismarcka. 7 stycznia kompania nekielska otrzymała wezwanie, aby udała się na pomoc powstańcom z Wrześni walczącym na froncie północnym. Tutaj powstańcy walczyli o Szubin (11 stycznia 1919 r.), Samokłeski (7 lutego), Rynarzewo (18 lutego). Poległych w walkach pochowano na cmentarzu parafialnym w Nekli, gdzie w 1922 r. wystawiono im pomnik. Ponadto neklanie walczyli na frontach wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r.

W okresie międzywojennym Nekla wzrosła gospodarczo dzięki dobremu połączeniu komunikacyjnemu. W 1928 r. utworzono tutaj obwód wójtowski. Prężnie działał Bank Ludowy. W 1929 r. powstała Ochotnicza Straż Pożarna. Działały liczne organizacje: Kółka rolnicze, Kółka włościanek, Związek Strzelecki Żeński, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeńskiej, Koło Śpiewu, Koło Związku Weteranów Powstań Narodowych, Towarzystwo Powstańców i Wojaków, Stowarzyszenie Pań Miłosierdzia św. Wincentego á Paulo, Towarzystwo Przemysłowe, Katolickie Stowarzyszenie Robotników Polskich. Niestety majątek nekielski po śmierci Zygmunta Żółtowskiego w 1919 r. pod rządami wdowy Rozalii Żółtowskiej zaczął podupadać. W 1930 r. wprowadzono zarząd komisaryczny. Syn wspomnianych Franciszek zaczął ratować majątek prowadząc oszczędny tryb życia.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

1 września 1939 r. wybuchła wojna. Lotnictwo niemieckie zbombardowało linię kolejową. Niedaleko Nekli w Dzierżnicy w dniach 31 sierpnia – 7 września 1939 r. lotnictwo polskie zorganizowało polowe lotnisko wojskowe. Polskie myśliwce zestrzeliły liczne samoloty wroga. 9 września hitlerowcy wkroczyli do Nekli. Wprowadzono administrację okupacyjną. Zaraz po zajęciu Nekli zniszczono pomnik i mogiłę Powstańców Wielkopolskich na cmentarzu parafialnym oraz figury i krzyże we wsi. 10 września 1939 r. rozstrzelano na szkolnym dziedzińcu 4 Polaków z Czerniejewa. 20 października 1939 r. na rynku w Kostrzynie Wlkp. rozstrzelano 6 mieszkańców gminy Nekla. Kolejny mord hitlerowski miał miejsce 22 maja 1940 r. w Małej Górcie. Rozstrzelano tutaj 25 Polaków przywiezionych z Fortu VII w zamian, jak określali okupanci, za podpalenie przez Polaków stodoły u niemieckiego gospodarza w tej wiosce. W głąb Rzeszy wywieziono z Nekli i okolicy także sporą liczbę dzieci i młodzieży. W kwietniu 1941 r. w Nekli hitlerowcy zorganizowali nieopodal stacji kolejowej obóz pracy. Umieszczono w nim głównie Żydów, byli także i Polacy. Przeznaczni byli do robót przy układaniu torów kolejowych na linii Podstolice – Kostrzyn. W obozie znajdowało się przeciętnie 1500 osób. Zakwaterowane były w trzech barakach.

Polska ludność ziemi nekielskiej stanęła także do czynnego oporu przeciw okupantowi. Na terenie Nekli i gminy działało kilka organizacji konspiracyjnych. Najbardziej znana jest spektakularna akcja „Proso” odbioru zrztu broni przeprowadzona przez Armię Krajową. Zrztu dokonał 13 września 1943 r. brytyjski samolot w okolicach leśniczówki Janowo k. Gultów. Niestety żołnierze AK źle ukryli skrzynie z bronią. Zostały one odnalezione przez Niemców. Nastąpiły liczne aresztowania. Z placówki nekielskiej aresztowano 23 osoby. 2 grudnia 1944 r. dokonano jeszcze jednej znaczącej akcji wysadzenia składów amunicji w lasach nekielskich.

20 stycznia 1945 r. hitlerowcy opuścili Neklę przed zbliżającą się Armią Czerwoną. Po krótkich atakach Nekla została zajęta przez wojska radzieckie. Uformowały się polskie władze. Jednak okazało się, że przybyła armia wcale nie musi być wyzwoleniczą. Czerwonarmiści dokonywali licznych kradzieży, gwałtów, a nawet morderstw. 28 stycznia w Barczyźnie zastrzelili 3 osoby.

Po wyzwoleniu spod okupacji zaczęły się czasy ponownego rozwoju Nekli. W 1956 r. gromada Nekla została wyłączona z powiatu średzkiego a włączona do powiatu wrzesińskiego. Do gromady Nekla zostały wcielone gromady Podstolice (1960 r.) i Targowa Górka (1962 r.). W 1973 r. gromada Nekla została przemianowana na gminę Nekla. W latach powojennych do mieszkańców dotarły udogodnienia cywilizacyjne: elektryfikacja, wodociągi, kanalizacja, telefonizacja. W Nekli powstało wiele przedsiębiorstw, które stały się centrami zaopatrzenia i usług dla rolnictwa: Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”, Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa „Rolnik”, rolnicze spółdzielnie produkcyjne, Gminny Ośrodek Maszynowy. Obsługę finansową rolnictwa prowadził Bank Spółdzielczy. Ponadto ważnymi zakładami były: Nadleśnictwo Nekla, Tartak, Młyn. W latach 80-tych powstały nowe zakłady rzemieślnicze. Niektóre z nich szeroko rozwinęły swoją działalność.

Zaraz po wojnie w dawnym pałacu Żółtowskich zorganizowano punkt felczerski, który w 1957 r. stał się przychodnią zdrowia. W latach 80-tych społeczeństwo wspomogło budowę apteki. W 1948 r. w pałacu zorganizowano również przedszkole „Miś Uszatek”. Na nowym osiedlu w 1965 r. wybudowano dużą szkołę podstawową. W 1978 r. pobudowano nowy Dom Nauczyciela, zaś w 1981 r. na Dom Nauczyciela zamieniono także starą szkołę. Stopniowo wzrastała liczba ludności. Na południowy-zachód od starej części Nekli w latach 70-tych XX w. powstało nowe osiedle domków jednorodzinnych. Powstały kolejne nowe zakłady pracy i osiedla mieszkaniowe. W latach 1971-1972 przez Neklę przeprowadzono drogę ekspresową z Wrześni do Poznania.

Aktywnie działały różne organizacje społeczne. Na czoło wybijała się swoją działalnością Ochotnicza Straż Pożarna i Liga Obrony Kraju. W 1973 r. powstał Gminny Ośrodek Kultury. W 1976 r. na jego potrzeby adaptowano zabytkową wozownię dworską. W 1984 r. ośrodek przyjął nazwę Nekielski Ośrodek Kultury. Przy ośrodku działały liczne organizacje i sekcje kulturalne i sportowe. Krzewieniem i popularyzacją sportu zajmował się Ludowy Zespół Sportowy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Prawa miejskie Nekla odzyskała 1 stycznia 2000 r. Na początku XXI w. zwrócono szczególną uwagę na stan zachowania dziedzictwa kulturowego. Przystąpiono do renowacji kościoła w Nekli, Opatówku, remontowane i dobrze utrzymane są także niektóre prywatne obiekty zabytkowe jak np. dwór w Podstolicach czy kościół poewangelicki w Nekielle pełniący funkcję sali koncertowej i galerii, utworzono rowerowy szlak osadnictwa ołęderskiego, prowadzi się szeroką edukację historyczno-kulturalną czy działalność wydawniczą.

1.3. Świadomość potrzeby gminnego programu opieki nad zabytkami

Dziedzictwo kulturowe, to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń jak i naszych czasów. Do dziedzictwa kulturowego oprócz dziedzictwa archeologicznego, architektonicznego i dziedzictwa sztuki zaliczamy także przejawy życia takie jak np. formy gospodarowania, przejawy rozwoju społeczności i inne elementy stanowiące o naszej kulturze.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród mieszkańców. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Rewitalizacja poszczególnych obiektów jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. W takich przedsięwzięciach pomagać ma gminny program opieki nad zabytkami, przewidziany przez ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami, oraz wynikający ze społecznej potrzeby. Jest także czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o dobrą kondycję substancji zabytkowej. Aby gmina stała się piękną dla mieszkańców i atrakcyjną dla turystów trzeba zadbać o lokalne zabytki. Jest to kolejny gminny program opieki nad zabytkami będący kontynuacją poprzednich programów. W programie podkreśla się aspekty dziedzictwa kulturowego gminy, które należy chronić i objąć opieką.

Pierwszy gminny program opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Nekla na lata 2013-2016 został wprowadzony przez Radę Miejską Gminy Nekla uchwałą nr XXIII/192/2013 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Nekla na lata 2013-2016”. Wykonanie uchwał powierzone zostało Burmistrzowi Miasta i Gminy Nekla. Kolejny „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2019-2022” Rada Miejska Gminy Nekla wprowadziła uchwałą nr X/97/2019 z 25 września 2019 r. Program został ogłoszony w wojewódzkim Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego z 2019 r. poz. 8155.

Gminny program opieki nad zabytkami nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminnym a właścicielami zabytków i wojewódzkim konserwatorem zabytków.

1.4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami wskazuje art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022, poz. 840):

1. (uchylony),
2. uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.5. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami**1.5.1. Konstytucja RP**

Na mocy art. 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483): „*Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego*”, oraz na mocy art. 6. tejże konstytucji: „*Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*”.

1.5.2. Ustawa o samorządzie gminnym

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz.U. 2023, poz. 1688) nakłada na samorząd gminny jako zadanie własne m.in. sprawy ładu przestrzennego, kultury (prowadzenie gminnych instytucji kultury takich jak biblioteki czy muzea), ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Art. 7. ust.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1.5.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Na mocy *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. 2022, poz. 840) zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy). Sporządzany program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Programy ogłaszane są w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE
OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO****2.1. Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z programem opieki nad zabytkami**

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022, poz. 840).

Art. 3 ustawy definiuje:

- 1) **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** - działania mające na celu zabezpieczenie i utwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) **roboty budowlane** - roboty budowlane w rozumieniu przepisów *Prawa budowlanego*, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) **badania archeologiczne** - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) **otoczenie** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

W art. 4. sprecyzowano na czym polega ochrona zabytków, sprawowana przez organy administracji publicznej:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 odróżnia ochronę zabytków sprawowaną przez organy administracji publicznej od opieki nad zabytkami sprawowanej przez właściciela zabytku, która polega na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 6 określa jakie zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania:

- 1) Zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- 2) Zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022, poz. 2393),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

3) Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą również podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. wymienia formy ochrony zabytków:

- 1. wpis do rejestru zabytków,
 - 1a. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2. uznanie za pomnik historii,
- 3. utworzenie parku kulturowego,
- 4. ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest wprowadzenie przez gminy gminnej ewidencji zabytków (art. 21). Sposoby prowadzenia rejestru zabytków oraz krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem określa minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (art. 24).

Organ stanowiący gminy zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2020, poz. 282 ze zmianami) może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków na podstawie zasad określonych w uchwale podjętej przez ten organ.

Przepisy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są także w następujących obowiązujących aktualnie ustawach:

- w ustawie z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. 2019, poz. 1591),
- w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. 2019, poz. 908),
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. 2022, poz. 2556),
- w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2023, poz. 1636),
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2020, poz. 65),

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

- w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2020, poz. 293 ze zmianami),
- w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (Dz.U. 2023, poz. 682),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. 2015, poz. 774),
- w ustawie z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011, nr 207, poz. 1230),
- w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocena oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023, poz. 1094),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2023, poz. 571).

Przepisy dotyczące ochrony zabytków gromadzonych w muzeach i w bibliotekach zawarte są:

- w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022, poz. 385),
- w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022, poz. 2393).

Przepisy dotyczące ochrony materiałów archiwalnych określono:

- w ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020, poz. 164).

Przepisy dotyczące miejsc pamięci narodowej zawarte są:

- w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucji Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2023, poz. 102),
- w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. 2018, poz. 2337),
- w ustawie z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski (Dz.U. 2018, poz. 2529).

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z innymi opracowaniami związanymi z opieką nad zabytkami**2.2.1. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami**

Rada Ministrów uchwałą nr 424 z dnia 8 grudnia 2023 r. przyjęła „**Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026**”. Program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i inspekcji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Najważniejsze cele programu:

- Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in. :
 - model i system wartościowania zabytków;
 - plany zarządzania dla pomników historii;
 - wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
 - system bezpieczeństwa zabytków;
 - projektowanie konserwatorskie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

- Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:
 - cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
 - opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.
- Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:
 - wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
 - digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
 - rozwój portalu zabytek.pl.
- Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:
 - włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
 - kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
 - wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.
- Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:
 - wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
 - warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
 - wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
 - inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

2.2.2. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr XVII/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r. przyjął **Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku** – dokument, który jest mapą drogową działań samorządu na najbliższą dekadę. W strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju naszego województwa i odpowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój naszego województwa. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa. Dokument podkreśla wielkopolską świadomość dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego regionu jako kolebki państwowości polskiej oraz regionu zasłużonego w walce o niepodległość i suwerenność kraju. Wielkopolska to region o silnej identyfikacji regionalnej, poszanowaniu tradycji i kultywowaniu najlepszych wartości pokoleń. W Wielkopolsce dba się o środowisko przyrodnicze i ład przestrzenny. Dziedzictwo kulturowe jest ważnym elementem wzmacniającym atrakcyjność turystyczną regionu. W strategii jako misja samorządu wojewódzkiego wskazane jest umacnianie krajowej i europejskiej pozycji Wielkopolski, rozwój potencjału społecznego i gospodarczego, podnoszenie poziomu życia mieszkańców oraz dbanie o środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń w myśl zasad zrównoważonego rozwoju.

W drugim celu strategicznym rozwój społeczny Wielkopolski oparty jest na zasobach materialnych i niematerialnych regionu. W jednym z pakietów działań wyróżnia się dziedzictwo kulturowe Wielkopolski.

Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, ale także dla zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród zidentyfikowanych w tym zakresie potrzeb wymienia się m.in.:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

- Rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Celem projektu jest zachowanie, ochrona, promowanie i dalszy rozwój znaczącego potencjału turystyki kulturowej Wielkopolski, opartej głównie na szczególnej roli regionu w historii Polski, w tym szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza Szlaku Piastowskiego ze względu na jego rangę i znaczenie historyczne.

2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

W dniu 25 marca 2019 r. uchwałą Nr V/70/19, Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwalił **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania**.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest najważniejszym dokumentem Samorządu Województwa Wielkopolskiego określającym politykę przestrzenną w granicach administracyjnych regionu, w tym dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Plan określa model rozwoju przestrzennego, cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego szczególną uwagę zwraca na zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu. Jednym z zakresów rzeczowych planu jest system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Efektem wielowiekowej historii rozwoju osadniczego Wielkopolski są licznie zachowane zabytki w postaci dzieł architektury, reprezentujących wszystkie style, całych założen przestrzennych miast i wsi, zabytków ruchomych, dóbr kultury współczesnej, a także dziedzictwa niematerialnego.

Określone zostały także zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego. Zachowanie wartości kulturowych województwa, oprócz działań ochronnych, wymaga także eliminacji zjawisk zagrażających zachowaniu i utrudniających dostępność dziedzictwa kulturowego (zabytków nieruchomych, w tym archeologicznych, ruchomych i niematerialnych), do których należą m.in.:

- a) intensywne procesy suburbanizacji w otoczeniu dużych i średnich miast – wyludnianie się centrów miast, a w konsekwencji ich degradacja przestrzenna i społeczno-gospodarcza;
- b) zainwestowanie przestrzeni na terenach otwartych oraz obszarów atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo;
- c) konflikty przestrzenne wynikające z przebiegu szlaków transportowych – brak obwodnic drogowych dla miejscowości o zachowanych historycznych układach przestrzennych wpisanych do rejestru zabytków – przez historyczne centra 32 miejscowości przebiegają drogi krajowe, przez 40 – drogi wojewódzkie, a przez 38 – drogi powiatowe;
- d) konflikty przestrzenne wynikające z potrzeb rozwoju naziemnych sieci infrastruktury technicznej, w tym instalacji do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych;
- e) zagrożenia wynikające z lokowania w sąsiedztwie zabytków obiektów niedostosowanych do skali otoczenia, często stwarzających kolizję widokową w obszarach stanowiących przedpola ekspozycji dla obiektów cennych kulturowo oraz wynikające z nieodpowiedniej dbałości o estetykę nowych obiektów niedostosowaną do wartości przestrzeni, w której są realizowane;
- f) konflikty wynikające z prowadzonej działalności gospodarczej rolniczej i wydobywczej oraz wynikające z przeprowadzanych inwestycji budowlanych m.in. budowy nowych szlaków komunikacyjnych, linii energetycznych, zbiorników wodnych czy budownictwa w ujęciu ogólnym, wymagających prac ziemnych, zagrażające przede wszystkim zabytkom archeologicznym – ok. 68% stanowisk archeologicznych jest zagrożona w wyniku działalności rolniczej,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

tw. głęboką orką, 1% w wyniku wydobywania kruszyw, 20% stanowisk – w wyniku działalności inwestycyjnej. Wśród zagrożeń dla zachowania dziedzictwa niematerialnego wymienić należy zjawiska związane z globalizacją, migracjami, postępującymi procesami urbanizacji i industrializacji, zanik przekazu międzypokoleniowego czy nadmierny ruch turystyczny.

Pośród działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla poszczególnych typów krajobrazów kulturowych wskazano poszczególne zadania takie jak np.:

- dla stref wysokiej intensywności procesów osadniczych – zapewnienie skoordynowanego rozwoju oraz integracji funkcjonalno-przestrzennej poprzez:
 - ochronę terenów cennych przyrodniczo i kulturowo – zachowanie istniejących terenów leśnych, łąk i pastwisk oraz terenów rolniczych o najwyższej przydatności dla celów produkcji rolnej, a także urządzenie i wyznaczenie nowych terenów zieleni publicznej oraz zachowanie i rewitalizacja obszarów i obiektów zabytkowych;
- dla stref średniej intensywności procesów osadniczych – zapewnienie równowagi pomiędzy potrzebami rozwoju i ochrony rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej oraz integracji funkcjonalno-przestrzennej poprzez:
 - ochronę terenów cennych przyrodniczo i kulturowo – zachowanie istniejących terenów leśnych, łąk i pastwisk oraz terenów rolniczych o najwyższej przydatności dla celów produkcji rolnej, a także urządzenie i wyznaczenie nowych terenów zieleni publicznej oraz zachowanie i rewitalizacja obszarów i obiektów zabytkowych
- w zakresie ochrony różnorodności biologicznej:
 - zachowanie, odtwarzanie i wzbogacanie sieci zieleni przyrodniczej, w tym zabytkowych alei, stanowiących antropogeniczne korytarze ekologiczne i ważny element systemu ochrony krajobrazu;

Ważnym elementem jest wzmocnienie tożsamości narodowej i regionalnej poprzez działania ukierunkowane na osiągnięcie optymalnego stanu dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polegać ma to na ochronie istniejących zasobów materialnych i duchowych oraz kreowaniu nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin kulturowych, a zwłaszcza tworzeniu nowej jakości przestrzeni.

Wskazano m.in. następujące obiekty zabytkowe oraz obszary o najwyższych walorach środowiska kulturowego i przyrodniczego, wymagające zachowania i wzmocnienia działań ochronnych:

- obiekty znajdujące się na przebiegu Szlaku Piastowskiego: zabytki archeologiczne: stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej, inne stanowiska archeologiczne ujęte w rejestrze zabytków;
- charakterystyczne dla regionu obiekty: założenia rezydencjonalne wraz z parkami, założenia folwarczne, obiekty sakralne (kościół katolickie i poewangelickie, synagogi), cmentarze, obiekty obronne, obiekty techniczne (przemysłowe, dworcowe, gospodarcze, stopnie wodne, młyny wodne, zabytkowe wiatraki), obiekty użyteczności publicznej, dobra kultury współczesnej, miejsca pamięci narodowej, w tym w szczególności pomniki, cmentarze, obozy jenieckie, miejsca bitew historycznych wraz z ich otoczeniem, obiekty związane z kulturą religijną w tym miejsca kultu i sanktuaria;
- historyczne układy przestrzenne miast i wsi oraz inne założenia kompozycyjne wraz z nawiązaniami kulturowymi: pozostałe układy urbanistyczne miast i układy ruralistyczne wsi ujęte w rejestrze zabytków.

Elementem wspomagającym poznanie dziedzictwa kulturowego są zróżnicowane formy turystyki i rekreacji. Na obszarze województwa wielkopolskiego wskazuje się następujące obszary wizerunkowe dla rozwoju zróżnicowanych form

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

turystyki o znaczeniu ponadregionalnym: Szlak Piastowski – stanowiący strategiczne pasmo kulturowe Wielkopolski, związane z początkami państwa polskiego (trasa szlaku przebiega przez teren gminy Nekla).

2.2.4. Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim

Przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 25 kwietnia 2016 r. **Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku** (Uchwała Nr XVIII/481/16), wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazuje główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Pola te stanowią główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych.

Opieka nad zabytkami wyłania się w dwóch celach operacyjnych:

1. Cel operacyjny I.5.1. Wzrost atrakcyjności produktów turystyki wiejskiej.

Współcześni turyści oczekują nie tylko wysokiej jakości usług, ale również indywidualnie dopasowanej oferty, która odpowiadać będzie na ich potrzeby i oczekiwania. Charakterystyczne jest przy tym poszukiwanie autentyczności i regionalizmu oraz nastawienie na poznawanie miejscowych zwyczajów. Niezbędnym warunkiem rozwoju turystyki wiejskiej jest wzrost jej atrakcyjności poprzez rozwój specjalistycznej i konkurencyjnej oferty, wykorzystującej zwyczaje, tradycje i kulturę wielkopolskiej wsi.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- 1) Wspieranie budowy i rozbudowy obiektów turystyki wiejskiej, w szczególności adaptacji obiektów zabytkowych na cele turystyczne (np. izby pamięci, skanseny).
- 2) Wspieranie produktów specjalistycznych i konkurencyjnych, kładących nacisk na autentyczność, lokalność oraz kulturę (lokalne tradycje i zwyczaje), w tym tzw. „wiosek tematycznych”.
- 3) Wspieranie imprez i wydarzeń promujących lokalną kulturę – tradycje i zwyczaje wielkopolskiej wsi oraz kuchnię regionalną.
- 4) Wspieranie projektów związanych z poprawą estetyki wielkopolskiej wsi i obiektów turystyki wiejskiej.

2. Cel operacyjny IV.2.2. Wspieranie inwestycji w infrastrukturę noclegową na obszarach o dużej atrakcyjności i niedostatecznym zagospodarowaniu turystycznym.

Dla realizacji celu konieczne są następujące kierunki działań:

- 1) Wspieranie inwestycji związanych z adaptacją obiektów zabytkowych (dwory, pałace, kamienice, zabudowa wiejska) na cele związane ze świadczeniem usług noclegowo-gastronomicznych.

W diagnozie turystyki w województwie wielkopolskim podkreślone zostały walory antropogeniczne Wielkopolski, będącej kolebką państwowości polskiej, na terenie której zlokalizowane są obiekty o wczesnośredniowiecznym rodowodzie (np. grodziska w Gieczu czy Grzybowie). Dzięki nim Wielkopolska należy do regionów bogatych w walory krajoznawcze.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Klasyfikacja walorów krajoznawczych

Do przeprowadzenia analizy zróżnicowania typologicznego walorów, przyjęto klasyfikację rzeczową zawartą w założeniach programowych i organizacyjnych Inwentaryzacji Krajoznawczej PTTK. Klasyfikacja inwentaryzacyjna obejmuje osiem typów obiektów, z czego punkty 2 – 7 dotyczą walorów kulturowych:

- 1) **Środowisko przyrodnicze** (obiekty geologiczne, krajobraz, wody powierzchniowe, formy ochrony przyrody, parki i ogrody).
- 2) **Obiekty archeologiczne** (grodziska, rezerwy, cmentarzyska, dawne miejsca produkcji, miejsca i zabytki kultowe).
- 3) **Zabytki architektury i urbanistyki** (założenia miejskie, budynki mieszkalne, pałace i dwory, obiekty i zespoły sakralne, obiekty użyteczności publicznej, obiekty obronne, budynki gospodarcze, obiekty małej architektury).
- 4) **Upamiętnione miejsca historyczne** (miejsca bitew i innych wydarzeń historycznych, cmentarze, pomniki, tablice pamiątkowe i epitafia, miejsca związane z wybitnymi ludźmi i in.).
- 5) **Zabytki techniki** (obiekty przemysłowe, rzemieślnicze, transportu i komunikacji, budowle hydrotechniczne i wiatrowe, obiekty górnictwa, zegary słoneczne i wieżowe).
- 6) **Muzea, archiwa, zbiory** (muzea i zbiory ponadregionalne, regionalne, skanseny, izby regionalne, pamięci narodowej, zbiory prywatne o wartości krajoznawczej).
- 7) **Obiekty i ośrodki kultury ludowej** (układy ruralistyczne, obiekty sakralne, chałupy, zagrody, budynki gospodarcze, przemysłowe, rzemieślnicze, czynne ośrodki sztuki ludowej, folklor).
- 8) **Obiekty współczesne** (powstałe po 1945 roku), imprezy (założenia przestrzenne, obiekty użyteczności publicznej, budynki mieszkalne, tradycyjne imprezy kulturalne i in.).

2.2.5. Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami

Województwo Wielkopolskie posiada **Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024** wprowadzony uchwałą nr XXXVIII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 4 stycznia 2021 r. Program kontynuuje wskazuje następujące cele:

1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego
2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego.
3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa.
4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
5. Podejmowanie i określenie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

2.2.6. Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z 27 marca 2023 roku w sprawie. Audyt krajobrazowy stanowi podstawę do podejmowania działań w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu poprzez uwzględnienie wniosków i rekomendacji w dokumentach planistycznych szczebla regionalnego i lokalnego. Zapisy audytu krajobrazowego wzmocnią także ochronę krajobrazu na obszarach objętych ochroną prawną.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Zakres rzeczowy audytu krajobrazowego wynika z art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Audyt krajobrazowy identyfikuje krajobrazy występujące na obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne, unikatowe i syntetyczne oraz dokonuje oceny ich wartości.

Zgodnie z art. 38a ust. 3 ustawy w audycie krajobrazowym określa się w szczególności:

- krajobrazy występujące na obszarze danego województwa,
- lokalizację krajobrazów priorytetowych,
- lokalizację i granice obszarów prawnie chronionych:
 - parków kulturowych,
 - parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu,
 - obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) lub obszarów i obiektów proponowanych do umieszczenia na tych listach,
- zagrożenia dla możliwości zachowania krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów objętych formami ochrony,
- rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów objętych formami ochrony,
- lokalne formy architektoniczne zabudowy w obrębie krajobrazów priorytetowych.

Na dokument audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego składają się:

- a) Tekst wprowadzający.
Folder zawiera wprowadzenie do audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego, w którym przedstawiono m.in. etapy sporządzania audytu, jego znaczenie w planowaniu przestrzennym oraz przyjęte metodyki i zastosowane dane.
- b) Krajobrazy województwa wielkopolskiego.
Folder zawiera granice i wykaz wszystkich krajobrazów województwa, w tym zestawienie krajobrazów dla poszczególnych gmin. Każdy krajobraz jest oznaczony unikalnym numerem id.
- c) Charakterystyka krajobrazów województwa wielkopolskiego.
Folder zawiera zestawienie cech analitycznych (przyrodniczych, kulturowych) i syntetycznych dla każdego krajobrazu oraz charakterystykę poszczególnych krajobrazów. Zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym charakterystykę krajobrazów realizuje się w formie modułów od I do V. Moduł V realizowany jest tylko dla krajobrazów priorytetowych i zawiera informacje o dokumentacji fotograficznej i kartograficznej.
- d) Ocena krajobrazów województwa wielkopolskiego.
Folder zawiera karty oceny wszystkich krajobrazów, w podziale na krajobrazy priorytetowe i pozostałe (niemające statusu krajobrazu priorytetowego). Wyniki tej oceny są niezbędne do wskazania krajobrazów priorytetowych.
- e) Priorytety.
Folder zawiera dane dotyczące krajobrazów priorytetowych – zestawienie krajobrazów priorytetowych (w tym zestawianie w poszczególnych gminach), ich granice, lokalne formy architektoniczne oraz szczegółowe analizy poszczególnych krajobrazów priorytetowych składające się z tekstu, załączników graficznych oraz zdjęć.
- f) Formy ochrony krajobrazów województwa wielkopolskiego.
Folder zawiera dane dotyczące krajobrazów w granicach obszarów prawnie chronionych tj. parki

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

kulturowe, parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu - zestawienia i granice form ochrony na terenie województwa oraz analizy krajobrazów w obrębie tych obszarów. Dla każdej formy ochrony została przeprowadzona analiza składająca się z tekstu oraz załączników graficznych.

- g) Propozycje form ochrony krajobrazów województwa wielkopolskiego.

Folder zawiera propozycje (rekomendacje) obszarów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody lub zabytków. Przedstawiono wykazy obszarów i obiektów wskazanych do objęcia ochroną prawną oraz zobrazowano ich lokalizację na załącznikach graficznych. W tym folderze zawarto również obszary do uzupełnienia stanu wiedzy w zakresie nowych form ochrony.

Na obszarze gminy Nekla audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego wyszczególnił następujące typy krajobrazów:

- a) miejski (część urbanistyczna miasta Nekla),
- b) wiejski (większa część gminy),
- c) leśny (las Nekla-Nekielka, Podstolice-Opatówko, Targowa Górka).

Jako walory estetyczno-widokowe krajobrazu audyt wskazał ciągi widokowe oraz przedpola ekspozycji w dolinie Cybiny na terenie wsi Nekielka.

2.2.7. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego

Głównym dokumentem o zasięgu powiatowym dotyczącym opieki nad zabytkami jest **Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego na lata 2022-2025** przyjęty przez Radę Powiatu we Wrzeźni Uchwałą nr 280/XLVI/2022 z dnia 16 września 2022 r. Jest to dokument o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w powiecie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program finansowany jest ze środków pochodzących z budżetu powiatu wrzesińskiego, funduszy zewnętrznych i innych.

2.2.8. Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego

Rada Powiatu we Wrzeźni uchwałą nr 36/VI/2015 z dnia 21 maja 2015 r. przyjęła **Strategię rozwoju powiatu wrzesińskiego na lata 2014 - 2020**, zaś uchwałą nr 118/XIX/2016 z dnia 2 czerwca 2016 r. dokonała jej zmiany. W dokumencie jednym z celów strategicznych jest poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja przestrzeni publicznej. Kierunkami działań w tym zakresie jest:

- a) Ochrona dziedzictwa kulturowego.

Celem jest ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu wrzesińskiego. Zadania powinny być realizowane zgodnie z obowiązującym **Powiatowym Programem Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego**. Kierunek ten realizują m.in. Starostwo Powiatowe we Wrzeźni, inne samorządy, organizacje pozarządowe, parafie.

- b) Wspieranie prac konserwatorskich i remontowych na obiektach zabytkowych.

Jednym z kluczowych problemów, które dotyczą opieki nad zabytkami na terenie powiatu wrzesińskiego, jest kwestia własności nieruchomości lub wyposażenia ruchomego. Z tym związane są przede wszystkim problemy dotyczące konserwacji, pozyskiwania dofinansowania, odpowiedzialności za stan techniczny oraz dostępności obiektu. Zadania dotyczące prac konserwatorskich i remontowych na obiektach zabytkowych powinny być spójne z celami powiatowego programu opieki nad zabytkami powiatu wrzesińskiego. Niezbędne jest podjęcie działań na

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

rzecz ustalenia stosunków własnościowych, odpowiedzialności za stan obiektów, co jest istotne przy wdrażaniu wyżej wymienionego programu opieki nad zabytkami. Kierunek ten realizują m.in. Starostwo Powiatowe we Wrześni, inne samorządy, organizacje pozarządowe, właściciele obiektów zabytkowych.

- c) Promowanie dziedzictwa kulturowego w tym ich oznakowanie i informacja.

Celem jest efektywne promowanie dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu wrzesińskiego. Do istotnych zadań należy m.in. odpowiednie oznakowanie oraz informacja o obiektach zabytkowych i szlakach kulturowych. Na chwilę obecną brakuje odpowiedniego oznaczenia obiektów na drogach dojazdowych do zabytków, przy nich, a także jest niewystarczająca informacja o dziedzictwie kulturowym powiatu wrzesińskiego. Kluczowym zadaniem w tym zakresie będzie utworzenie punktu informacji turystycznej, który będzie dysponował atrakcyjnym zestawem materiałów informacyjno-promocyjnych, a także będzie miał za zadanie informować zainteresowanych o szlakach turystycznych i zabytkach powiatu. Kierunek ten realizują m.in. Starostwo Powiatowe we Wrześni, inne samorządy, organizacje pozarządowe.

Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego zauważa, że powiat wrzesiński posiada wiele cennych kulturowo zabytków architektury sakralnej oraz dworskiej, a także założen ogrodowych, parków oraz obiektów ruchomych. Sprawą problemową są kwestie własności obiektów zabytkowych. W wyniku tego powstają trudności związane z konserwacją, pozyskiwaniem dofinansowania, odpowiedzialnością za stan techniczny oraz dostępnością obiektów. Powiat wrzesiński realizuje cele związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na podstawie opracowanego powiatowego programu opieki nad zabytkami. Należy zauważyć, że cenne zabytki nieruchome znajdują się także w gminie Nekla.

Do zadań związanych z opieką nad zabytkami w ramach strategii należy:

- 1) realizacja powiatowego programu opieki nad zabytkami oraz prowadzenie prac konserwatorskich,
- 2) publikacja materiałów promocyjnych i informacyjnych,
- 3) utworzenie Powiatowej Informacji Turystycznej.

2.2.9. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wrzesińskiego

Dokumentem o zasięgu powiatowym, gdzie zwraca się także uwagę na zabytki, a zwłaszcza na zabytkowe parki jest **Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wrzesińskiego na lata 2017-2020 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2021-2024** przyjęty przez Radę Powiatu Wrzesińskiego uchwałą nr 253/XXXIX/2017 z dnia 28.12.2017 r. W programie przy ochronie środowiska naturalnego pod względem opieki nad zabytkami ujęto następujące zagadnienia:

- 1) na przygotowanych mapach zagrożenia powodziowego zaznaczono m.in. obszary i obiekty zabytkowe,
- 2) jedną z zasad zagospodarowania Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego jest ochrona licznych stanowisk archeologicznych oraz zachowanych wysokiej klasy zabytków,
- 3) w zachowaniu różnorodności krajobrazu przyrodniczego ważna jest ochrona krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, w tym zabytkowych parków i ogrodów,
- 4) w priorytecie ochrony atmosfery ujęte zostało wsparcie programów ochrony powietrza m.in. w obiektach zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
GMINY NEKLA****3.1. Zabytki nieruchome***Zabytki nieruchome*

Zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami **zabytek** to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespół, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt. 1).

W myśl art. 6 ust. 1 pkt. 1 ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) działami architektury i budownictwa,
- d) działami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6 ust. 2).

Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art. 8, 9 pkt. 1, 2).

3.1.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy

Największym ośrodkiem gminy jest miasto Nekla. Jego zabudowa składa się głównie z murowanych domów parterowych oraz piętrowych z końca XIX i początku XX w. Zabudowa zwarta skupiona jest wokół rynku. Najcenniejszym kompleksem obiektów zabytkowych w Nekli wpisanych do rejestru zabytków jest zespół kościoła parafialnego pw. św. Andrzeja Apostoła wzniesiony w 1900 r. na miejscu dawnego drewnianego, stanowiący własność parafii katolickiej oraz zespół pałacowo-parkowy z parkiem (XVIII w.) i pałacem (II poł. XIX w.), będący obecnie własnością gminną. Obiektami o charakterze zabytkowym w mieście są także zabudowania dworskie i folwarczne (czworaki, gorzelnia – w rękach prywatnych, obiekty gospodarcze – w posiadaniu Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”), dawne szkoły katolicka i ewangelicka (obiekty w rękach prywatnych), zespół dworca kolejowego (własność nieruchomości kolejowych oraz częściowo wykupione mieszkania), dawna poczta (obiekt prywatny) i oberża (obiekt prywatny). Kolejne cenne zabytki architektury to kościoły wpisane do rejestru zabytków: drewniany św. Katarzyny w Opatówku (własność parafii katolickiej), murowany w Targowej Górze wraz z drewnianą dzwonnica oraz murowany w Nekielsce (dawny kościół ewangelicki, w okresie powojennym do lat 90. XX w. użytkowany jako magazyn nawozów rolniczych, wykupiony, obecnie w rękach prywatnych

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Fundacji Dwór Podstolice, służy jako sala koncertowa i wystawowa – obiekt ten stanowi pozytywny przykład wykorzystania dawnego kościoła ewangelickiego do nowych funkcji społecznych). Zabytkiem ujętym w rejestrze zabytków jest budynek dawnej poczty konnej z XVIII w. w Targowej Górcie. Nieodzownym elementem krajobrazu są dwory wiejskie w Podstolicach (wpisany do rejestru, własność prywatna Fundacji Dwór Podstolice), Opatówku (niewpisany do rejestru, własność Skarbu Państwa, zarządza Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa) oraz Mystkach (wpisany do rejestru, własność Skarbu Państwa, zarządza Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa), Pałac w Targowej Górcie uległ zniszczeniu w poł. XX w. Dworom tym towarzyszą założenia parkowe oraz folwarczne (park w Targowej Górcie został zakupiony przez osobę prywatną). Zabytek drewnianego budownictwa wiejskiego jakim był wiatrak koźlak w Kokoszkach (obiekt prywatny) uległ spaleni pod koniec XX w.

3.1.2. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Ewidencja zabytków nieruchomości z terenu gminy Nekla wpisanych do rejestru zabytków

*Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa – Rejestr Zabytków Województwa Wielkopolskiego, dostęp 21 lipca 2023 r.
ustalenia adresów oraz uzupełnienia – S. Mazurkiewicz*

	Miejscowość	Adres	Obiekt zabytkowy	Datowanie	Numer rejestru zabytków
1.	Kokoszki	Kokoszki 5	WIATRAK KOŹLAK <i>(nie istnieje)</i>	1751 r.	953/A z 5.03.1970
2.	Mystki	Mystki 1	PALAC w zespole pałacowym	1870-1880	1453/A z 8.06.1973
3.	Mystki	Mystki 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	XIX/XX w.	1453/A z 8.06.1973
4.	Nekielka	ul. Jana Pawła II, bez nr	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, obecnie sala koncertowa i galeria	1884 r.	2256/A z 24.11.1992
5.	Nekla	ul. Poznańska 25	DWÓR (tak w dokumentacji WUOZ) w zespole dworskim	poł. XIX w.	989/Wkp./A z 12.04.1973
6.	Nekla	ul. Poznańska 25	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	XVIII w.	990/Wkp./A z 14.11.1958 oraz 1726/A z 23.04.1975
7.	Nekla	ul. Poznańska 24 (adres kościoła) w rejestrze zabytków zapisany pod adresem ul. Poznańska 36 - plebania	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. ANDRZEJA APOSTOŁA w zespole kościoła parafialnego	I. 1899-1901	2639/A z 29.01.1998
8.	Nekla	ul. Poznańska 24 (adres kościoła) w rejestrze zabytków zapisany pod adresem ul. Poznańska 36 - plebania	KAPLICA-KOSTNICA w zespole kościoła parafialnego	I. 1899-1901	2639/A z 29.01.1998
9.	Nekla	ul. Poznańska 24 (adres kościoła) w rejestrze zabytków zapisany pod adresem ul. Poznańska 36 - plebania	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY w zespole kościoła parafialnego	XVIII w.	2639/A z 29.01.1998

¹ Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków - Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków. Zbiór posiadanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID) dokumentów może być niekompletny, dlatego możliwe są rozbieżności pomiędzy publikowanym wykazem danych, a stanem rzeczywistym. NID dokłada wszelkich starań aby wdrożyć procedury pozwalające na bieżącą aktualizację repozytorium cyfrowego decyzji administracyjnych dotyczących rejestru zabytków. Ze względu na ewolucję przepisów prawnych związanych z ochroną zabytków trwającą od 1918 r. (dekret Rady Regencyjnej o opiece nad zabytkami sztuki i kultury) oraz zmieniające się zasady prowadzenia rejestru i postrzegania wartości obiektów zabytkowych zasób jest niejednorodny a informacje tworzone na jego podstawie mogą wymagać aktualizacji. W miarę możliwości autor Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla informuje o rozbieżnościach w dokumentacji oraz wskazuje stan faktyczny.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

10.	Nekla	ul. Poznańska 24 (adres kościoła) w rejestrze zabytków zapisany pod adresem ul. Poznańska 36 - plebania	OGRODZENIE, mrowano-metalowe w zespole kościoła parafialnego	I. 1899-1901	2639/A z 29.01.1998
11.	Opatówko	Opatówko 10	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ, drewniany	I. 1752-1754	2440/A z 22.12.1932
12.	Podstolice	ul. Kasztanowa 50	DWÓR w zespole dworskim	1890 r.	2154/A z 22.04.1988
13.	Podstolice	ul. Kasztanowa 50	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	II poł. XIX w.	1987/A z 16.01.1985
14.	Targowa Górka	ul. A. Koscińskiego 3	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA w zespole kościoła parafialnego	1839-1840	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
15.	Targowa Górka	ul. A. Koscińskiego 3	DZWONNICA w zespole kościoła parafialnego	XVIII w.	968/A z 6.03.1970 i 1046/Wlkp/A z 6.02.2018
16.	Targowa Górka	ul. A. Koscińskiego 3	GROBOWIEC KARŚNICKICH w zespole kościoła parafialnego	1870	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
17.	Targowa Górka	ul. A. Koscińskiego 3	GLÓWNA BRAMA WJAZDOWA z OGRODZENIEM wzdłuż ulicy Antoniego Koscińskiego w zespole kościoła parafialnego	po 1840 r.	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
18.	Targowa Górka	ul. A. Koscińskiego 3	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY w zespole kościoła parafialnego	XV-XIX w.	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
19.	Targowa Górka	ul. A. Koscińskiego 8	POCZTA KONNA, obecnie dom mieszkalny	XVIII/XIX w.	969/A z 6.03.1970
20.	Targowa Górka	ul. A. Koscińskiego, bez nr	PARK DWORSKI	XVIII w.	2367/A z 14.11.1958

3.1.3. Gminna ewidencja zabytków

Obiekty zabytkowe zarówno te wpisane do rejestru zabytków jak i pozostałe ujmowane są w wojewódzkiej ewidencji zabytków jak i w gminnych ewidencjach zabytków.

Gminna ewidencja zabytków jest podstawą do stworzenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zabytków prowadzona jest przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - Dz.U. 2020, poz. 282 ze zmianami). W gminnej ewidencji zabytków ujęte są zabytki nieruchome tj.: budynki, układy urbanistyczne, zespoły budowlane i zabytki archeologiczne. Stosownie do art. 22 ust 5 ww. ustawy: *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru, 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.* Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. Ujęcie obiektu w gminnej ewidencji zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jakkolwiek dla obiektu uwzględnionego w gminnej ewidencji zabytków istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. Dz.U. 2022, poz. 503) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego Dz.U. 2023, poz. 682).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków

W latach wcześniejszych prowadzone były prace przygotowania i wykonania kart adresowych obiektów zabytkowych wskazanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, które należy ująć w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Nekla. Karty ewidencyjne zostały zaopiniowane pozytywnie. Na tej podstawie Burmistrz Miasta i Gminy Nekla włączył zarządzeniem nr 114/2019 z dnia 18 października 2019 r. do gminnej ewidencji zabytków Gminy Nekla następujące zabytki nieruchomości:

lp.	sygn. karty	adres/miejsce wg Systemu Informacji Przestrzennej	obręb nr ewid. działki	obiekt	datowanie	nr rejestru zabytków
1.	01.01.	Barczyzna 13	Barczyzna 40/5	SZKOŁA EWANGELICKA, ob. dom	1900-1910	--
2.	01.02.	Barczyzna 13	Barczyzna 40/5	KOSTNICA, ob. pomieszczenie gospodarcze	1 ćw. XX w.	--
3.	01.03.	Barczyzna 13	Barczyzna 40/5	STODOŁA MUROWANO-DREWNIANA	1 ćw. XX w.	--
4.	01.04.	Barczyzna 1	Barczyzna 74/1 i 74/3	DOM	1926 r.	--
5.	01.05.	Barczyzna 8	Barczyzna 122/3	DOM	I. 20. XX w.	--
6.	01.06.	Barczyzna (dawn. Barczyzna Stara)	Barczyzna 46	CMENTARZ EWANGELICKI	II poł. XIX w.	--
7.	01.07.	Barczyzna (dawn. Mystki Olędry)	Barczyzna 170	CMENTARZ EWANGELICKI	II poł. XIX w.	--
8.	04.01.	Gąsiorowo 8	Gąsiorowo 35/2	SKLEP (PIWNICZKA)	k. XIX w.	--
9.	04.02.	Gąsiorowo 10	Gąsiorowo 20/5	DOM	1900-1910	--
10.	04.03.	Gierłatowo 50 i 50a	Gierłatowo 23/1	SZKOŁA, ob. dom	1910-1920	--
11.	04.04.	Gierłatowo (dawn. Łaski Olędry)	Gierłatowo 143	CMENTARZ EWANGELICKI	II poł. XIX w.	--
12.	04.05.	Gierłatowo (dawn. Chłapowo Olędry)	Gierłatowo 210	CMENTARZ EWANGELICKI	XIX/XX w.	--
13.	04.06.	Gierłatowo (dawn. Zasutowo)	Gierłatowo 246	CMENTARZ EWANGELICKI	II poł. XIX w.	--
14.	05.1.	Kokoszki 5	Kokoszki 12/1	WIATRAK KOŻŁAK - obiekt nie istnieje	1751 r.	953/A z 5.03.1970
15.	06.01.	Mała Górka 12	Mała Górka 42/1	DOM	1911 r.	--
16.	06.02.	Mała Górka 1	Mała Górka 60/2	MIEJSCE STRACENI	1941 r.	--
17.	07.01.	Mystki 1	Mystki 66	DWÓR w zespole dworskim	1877 r.	1453/A z 8.06.1973
18.	07.02.	Mystki 1	Mystki 66	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	XIX/XX w.	1453/A z 8.06.1973
19.	07.03.	Mystki 1	Mystki 101	CHLEWNIA w zespole dworskim	1891 r.	--
20.	07.04.	Mystki 1	Mystki 101	CHLEWNIA w zespole dworskim	1910 r.	--
21.	07.05.	Mystki 2	Mystki 232	CZWORAK w zespole dworskim	1910 r.	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

22.	07.06.	Mystki 6	Mystki 59/1	CZWORAK w zespole dworskim	1910 r.	--
23.	07.07.	Mystki 5	Mystki 224	TROJAK w zespole dworskim	1910 r.	--
24.	08.01.	Nekielka ul. Jana Pawła II, bez nr	Nekielka 178/2	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. sala koncertowa i galeria	1884 r.	2256/A z 24.11.1992
25.	08.02.	Nekielka ul. Wilcza 9	Nekielka 198/2	SZKOŁA	1910-1920	--
26.	08.03.	Nekielka Trakt Pobiedziski	Nekielka 195/1 i 195/2	CMENTARZ EWANGELICKI	II poł. XIX w.	--
27.	00.01.	Nekla miasto	Nekla	HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY miasta lokacyjnego	XVIII w.	--
28.	00.02.	Nekla ul. Poznańska 33 (dawny adres ul. Poznańska 25)	Nekla 273	DWÓR w zespole dworskim	poł. XIX w.	2154/A z 22.04.1988
29.	00.03.	Nekla ul. Poznańska 33 (dawny adres ul. Poznańska 25)	Nekla 272; 273; 274; 1153; 1154	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	XVIII w.	990/Wkp./A z 14.11.1958 oraz 1726/A z 23.04.1975
30.	00.04.	Nekla ul. Zawodzie 20	Nekla 294/2	CZWORAK	XIX/XX w.	--
31.	00.05.	Nekla ul. Zawodzie 21	Nekla 294/3	OŚMIORAK	XIX/XX w.	--
32.	00.06.	Nekla ul. Poznańska 31 (dawny adres ul. Poznańska 25)	Nekla 273	STAJNIA I WOZOWNIA	pocz. XX w.	--
33.	00.07.	Nekla ul. Lipowa 2	Nekla 179/4	OBORA w zespole folwarcznym, ob. magazyn	4 ćw. XIX w.	--
34.	00.08.	Nekla ul. Lipowa 2	Nekla 179/4	OBORA w zespole folwarcznym, ob. magazyn	pocz. XX w.	--
35.	00.09.	Nekla ul. Poznańska 46	Nekla 235/2	GORZELNIA w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	--
36.	00.10.	Nekla ul. Lipowa 2	Nekla 179/3	KUŹNIA w zespole folwarcznym, ob. magazyn	pocz. XX w.	--
37.	00.11.	Nekla ul. Poznańska 31 (dawny adres ul. Poznańska 25)	Nekla 273	OGRODZENIE w zespole pałacowo-parkowym	4 ćw. XIX w.	--
38.	00.12.	Nekla ul. Poznańska 31 (dawny adres ul. Poznańska 25)	Nekla 273	BRAMA w zespole pałacowo-parkowym	4 ćw. XIX w.	--
39.	00.13.	Nekla ul. Poznańska 25 (aktualny adres)	Nekla 278/1	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. ANDRZEJA APOSTOŁA w zespole kościoła parafialnego	1899-1901	2639/A z 29.01.1998
40.	00.14.	Nekla ul. Poznańska 25 (aktualny adres)	Nekla 278/1	KOSTNICA w zespole kościoła parafialnego	1899-1901	2639/A z 29.01.1998
41.	00.15.	Nekla ul. Poznańska 25 (aktualny adres)	Nekla 278/1	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY w zespole kościoła parafialnego	XVIII w.	2639/A z 29.01.1998
42.	00.16.	Nekla ul. Poznańska 25 (aktualny adres)	Nekla 278/1	OGRODZENIE w zespole kościoła parafialnego	1899-1901	2639/A z 29.01.1998

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

43.	00.17.	Nekla ul. Poznańska 25 (aktualny adres)	Nekla 278/1	BRAMA METALOWA w zespole kościoła parafialnego	1899-1901	--
44.	00.18.	Nekla ul. Poznańska 38 (dawny adres ul. Poznańska 30)	Nekla 241	PLEBANIA	pocz. XX w.	--
45.	00.19.	Nekla ul. Dworcowa 37	Nekla 641/14	DWORZEC KOLEJOWY w zespole dworca kolejowego	1 ćw. XX w.	--
46.	00.20.	Nekla ul. Dworcowa 35	Nekla 641/8	DOM MIESZKALNY w zespole dworca kolejowego	1 ćw. XX w.	--
47.	00.21.	Nekla ul. Dworcowa bez nr	Nekla 641/9	BUDYNEK GOSPODARCZY w zespole dworca kolejowego	XIX/XX w.	--
48.	00.22.	Nekla ul. Dworcowa 2	Nekla 312/2	SZKOŁA EWANGELICKA, ob. dom	1900 r.	--
49.	00.23.	Nekla ul. Dworcowa 29	Nekla 365/4	DOM	I. 20 XX w.	--
50.	00.24.	Nekla ul. Dworcowa 42	Nekla 692	DOM	1. 20 XX w.	--
51.	00.25.	Nekla ul. Dworcowa 44	Nekla 693	DOM	1. 20 XX w.	--
52.	00.26.	Nekla ul. Poznańska 3 (dawn. nr 1)	Nekla 288	DOM	I ćw. XX w.	--
53.	00.27.	Nekla ul. Poznańska 3 (dawn. nr 1)	Nekla 288	BUDYNEK GOSPODARCZY	1909 r.	--
54.	00.28.	Nekla ul. Poznańska 2 (dawn. nr 2)	Nekla 397	DOM	1. 20 XX w.	--
55.	00.29.	Nekla ul. Poznańska 7 (dawn. nr 5)	Nekla 286	DOM	1900-1910	--
56.	00.30.	Nekla ul. Poznańska 9 (dawn. nr 7)	Nekla 285	DOM	1937 r.	--
57.	00.31.	Nekla ul. Poznańska 11 i 13 (dawn. nr 11)	Nekla 283 i 284	DOM	1. 20 XX w.	--
58.	00.32.	Nekla ul. Poznańska 17 (dawn. nr 15)	Nekla 331	DOM	k. XIX w.	--
59.	00.33.	Nekla ul. Poznańska 23 (dawn. nr 24)	Nekla 279/1	DOM	3 ćw. XIX w.	--
60.	00.34.	Nekla ul. Poznańska 26 (dawn. nr 18)	Nekla 247	DOM	1 ćw. XX w.	--
61.	00.35.	Nekla ul. Poznańska 28 (dawn. nr 20)	Nekla 246	DOM	1 ćw. XX w.	--
62.	00.36.	Nekla ul. Poznańska 42 i 44 (dawn. nr 32)	Nekla 239 i 240	DOM	pol. XIX w.	--
63.	00.37.	Nekla ul. Poznańska 34	Nekla 243	SZKOŁA KATOLICKA ob. dom	1 ćw. XX w.	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

64.	00.38.	Nekla Rynek 1	Nekla 428	DOM dawn. HOTEL POSEN	1 ćw. XX w.	--
65.	00.39	Nekla Rynek 2	Nekla 429	DOM	pocz. XX w.	--
66.	00.40.	Nekla Rynek 3	Nekla 430	DOM	k. XIX w.	--
67.	00.41.	Nekla Rynek 4	Nekla 431/4	DOM	k. XIX w.	--
68.	00.42.	Nekla Rynek 5	Nekla 432/5 i 433/5	DOM	1910 r.	--
69.	00.43.	Nekla Rynek 6	Nekla 434/3	DOM	pocz. XX w.	--
70.	00.44.	Nekla Rynek 7	Nekla 435/4	DOM	k. XIX w.	--
71.	00.45.	Nekla Rynek 8	Nekla 1263/4	DOM	pocz. XX w.	--
72.	00.46.	Nekla Rynek 10	Nekla 439/5	DOM	pocz. XX w.	--
73.	00.47.	Nekla Rynek 11	Nekla 409	OBERŻA, ob. dom	XIX/XX w.	--
74.	00.48.	Nekla Rynek 14	Nekla 418/1	DOM	1920 r.	--
75.	00.49.	Nekla Rynek 15	Nekla 419	DOM	pocz. XX w.	--
76.	00.50.	Nekla Rynek 17	Nekla 421	DOM	1 ćw. XX w.	--
77.	00.51.	Nekla Rynek 20	Nekla 309	DOM	1. 20 XX w.	--
78.	00.52.	Nekla ul. Wiosny Ludów 15	Nekla 577	DOM	1. 20 XX w.	--
79.	00.53.	Nekla ul. Wrzesińska 6	Nekla 470/1	POCZTA, ob. dom	1928 r.	--
80.	00.54.	Nekla ul. Wrzesińska 8	Nekla 471/1	BUDYNEK GOSPODARCZY, ob. dom	1 ćw. XX w.	--
81.	00.55.	Nekla ul. Wrzesińska 12	Nekla 473/10	DOM	k. XIX w.	--
82.	00.56.	Nekla ul. Zawodzie 1	Nekla 312/6	DOM	pocz. XX w.	--
83.	00.57.	Nekla ul. Zawodzie 2	Nekla 308/4	DOM	1. 20 XX w.	--
84.	00.58.	Nekla ul. Zawodzie 4	Nekla 307	DOM	1900-1910 r.	--
85.	00.59.	Nekla ul. Zawodzie 7	Nekla 345/1	ZBOŻOWY MŁYN MACZNY, „Walerian”	1934 r.	--
86.	00.60.	Nekla ul. Rajmundowo 1	Nekla 1316/1	LEŚNICZÓWKA „DZIKOWY BÓR”, dawn. Nadleśnictwo „Rajmundowo”	I. 20. XX w.	--
87.	00.62.	Nekla ul. Poznańska	Nekla 271	CMENTARZ KATOLICKI	1834 r.	--
88.	00.63.	Nekla ul. Lipowa	Nekla 1366	CMENTARZ EWANGELICKI	II poł. XIX w.	--
89.	00.64.	Nekla ul. Polna (dawn. Targowagórka Mała)	Nekla 72	CMENTARZ EWANGELICKI	II poł. XIX w.	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

90.	09.01.	Opatówko 30 (dawn. nr 10)	Opatówko 55	KOŚCIÓŁ PARFIALNY P.W. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ	1752-1754	2440/A z 22.12.1932
91.	09.02.	Opatówko 30 (dawn. nr 10)	Opatówko 55	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	XIX/XX w.	--
92.	09.03.	Opatówko 30 (dawn. nr 10)	Opatówko 55	CMENTARZ KATOLICKI	XIX/XX w.	--
93.	09.04.	Opatówko 18 (dawn. nr 4)	Opatówko 12/8	DWÓR w zespole dworskim	XIX/XX w.	--
94.	09.05.	Opatówko 16 (dawn. nr 3)	Opatówko 190	TROJAK w zespole dworskim	1 ćw. XX w.	--
95.	09.06.	Opatówko 23 (dawn. nr 8)	Opatówko 182	TROJAK w zespole dworskim	1 ćw. XX w.	--
96.	09.07.	Opatówko 18 (dawn. nr 4)	Opatówko 12/8	CHLEWNIA w zespole dworskim	pocz. XX w.	--
97.	09.08.	Opatówko 18 (dawn. nr 4)	Opatówko 12/8	STODOŁA w zespole dworskim	pocz. XX w.	--
98.	09.09.	Opatówko 18 (dawn. nr 4)	Opatówko 12/8	BUDYNEK GOSPODARCZY w zespole dworskim	pocz. XX w.	--
99.	09.10.	Opatówko 18 (dawn. nr 4)	Opatówko 12/8 i 16/2	OGRODZENIE w zespole dworskim	pocz. XX w.	--
100.	09.11.	Opatówko 18 (dawn. nr 4)	Opatówko 12/8	BRAMA w zespole dworskim	pocz. XX w.	--
101.	09.12.	Opatówko 18 (dawn. nr 4)	Opatówko 12/7 i 12/8	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	XIX/XX w.	--
102.	09.13.	Opatówko 15 (dawn. nr 1)	Opatówko 49/7	DOM	4 ćw. XIX w. przebud. 2 poł. XX w.	--
103.	09.14.	Opatówko 30 (dawn. nr 10)	Opatówko 56/1	PLEBANIA	1910-1920	--
104.	10.01.	Podstolice ul. Kasztanowa 50	Podstolice 21/1	DWÓR w zespole dworskim	1890 r.	2154/A z 22.04.1988
105.	10.02.	Podstolice ul. Kasztanowa 50	Podstolice 21/1; 21/3; 21/13	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	II poł. XIX w.	1987/A z 16.01.1985
106.	10.03.	Podstolice ul. Kasztanowa 50	Podstolice 21/1; 21/3; 21/13	OGRODZENIE	2 poł. XIX w.	--
107.	10.04.	Podstolice ul. Kasztanowa 50	Podstolice 21/13	BRAMA	2 poł. XIX w.	--
108.	10.05.	Podstolice ul. Kasztanowa 49	Podstolice 21/14	OBORA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	--
109.	10.06.	Podstolice ul. Polna 20	Podstolice 21/9	GORZELNIA w zespole folwarcznym	1 ćw. XX w.	--
110.	10.07.	Podstolice ul. Kasztanowa 33	Podstolice 46/9	CZWORAK	1910-1920	--
111.	10.08.	Podstolice ul. Kasztanowa 41	Podstolice 46/6	CZWORAK	1910-1920	--
112.	10.09.	Podstolice ul. Kasztanowa 39	Podstolice 46/2	DWOJAK	1910-1920	--
113.	10.10.	Podstolice ul. Kasztanowa 48	Podstolice 62	SZEŚCIORAK	1910-1920	--
114.	10.11.	Podstolice ul. Kasztanowa 43	Podstolice 46/5	SZEŚCIORAK	1910-1920	--
115.	10.12.	Podstolice ul. Kasztanowa 37	Podstolice 46/7	SZEŚCIORAK	1910-1920	--
116.	10.13.	Podstolice ul. Dworcowa 1	Podstolice 161/5	DOM w zespole dworca kolejowego	pocz. XX w.	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

		(dawn. nr 32)				
117.	10.14.	Podstolice ul. Dworcowa 2 (dawn. nr 33)	Podstolice 161/4	DOM w zespole dworca kolejowego	pocz. XX w.	--
118.	11.01.	Raclawki 11	Raclawki 23	DOM	pocz. XX w.	--
119.	11.02.	Raclawki 11	Raclawki 23	OBORA	I. 20. XX w.	--
120.	11.3.	Raclawki 13	Raclawki 16/1	DOM	I. 20. XX w.	--
121.	11.04.	Raclawki 13	Raclawki 16/1	OBORA	1900-1910	--
122.	11.05.	Raclawki 14	Raclawki 15/1	DOM I OBORA	1910-1920	--
123.	11.06.	Raclawki 15	Raclawki 25	DOM I OBORA	1910-1920	--
124.	11.07.	Raclawki 30	Raclawki 71/5	BUDYNEK GOSPODARCZY	pocz. XX w.	--
125.	12.01.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/6	RZĄDCÓWKA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	--
126.	12.02.	Starczanowo 11	Starczanowo 69/4	CZWORAK w zespole folwarcznym	1 ćw. XX w.	--
127.	12.03.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/36	CHLEW w zespole folwarcznym	k. XIX w.	--
128.	12.04.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/36	STODOŁA w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	--
129.	12.05.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/36	SPICHLERZ w zespole folwarcznym	XIX/XX w.	--
130.	12.06.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/36	KUŹNIA w zespole folwarcznym	XIX/XX w.	--
131.	12.07.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/36	OGRODZENIE w zespole folwarcznym	k. XIX w.	--
132.	12.08.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/36	BRAMA w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	--
133.	12.09.	Starczanowo 8	Starczanowo 69/36	BRAMA w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	--
134.	12.10.	Starczanowo 30	Starczanowo 170/1	DOM	1910-1920	--
135.	12.11.	Starczanowo 32	Starczanowo 173/2	DOM	1910-1920	--
136.	13.01.	Stępocin 4 (dawn. nr 7)	Stępocin 94/6	SZKOŁA	4 ćw. XIX w.	--
137.	13.02.	Stępocin 19	Stępocin 38/3	DWOJAK w zespole folwarcznym	1900-1910	--
138.	13.03.	Stępocin 21	Stępocin 37/2	DWOJAK w zespole folwarcznym	1900-1910	--
139.	14.01.	Stroszki 19	Stroszki 155/2	DWOJAK w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	--
140.	14.02.	Stroszki 21	Stroszki 155/3	DWOJAK w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	--
141.	14.03.	Stroszki 1	Stroszki 75/2	OBORA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	--
142.	14.04.	Stroszki 1	Stroszki 75/2	OBORA w zespole folwarcznym	2 poł. XIX w.	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

143.	14.05.	Stroszki 1	Stroszki 75/2	STAJNIA w zespole folwarcznym	2 poł. XIX w.	--
144.	14.06.	Stroszki 1	Stroszki 75/2	SPICHLERZ w zespole folwarcznym	2 poł. XIX w.	--
145.	14.07.	Stroszki 1	Stroszki 75/2	BRAMA w zespole folwarcznym	XIX/XX w.	--
146.	14.08.	Stroszki 1	Stroszki 75/2	BRAMA w zespole folwarcznym	XIX/XX w.	--
147.	14.09.	Stroszki 1	Stroszki 75/2	BRAMA w zespole folwarcznym	XIX/XX w.	--
148.	15.01.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 104/2	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA w zespole kościoła parafialnego	1839-1849	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
149.	15.02.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 104/2	DZWONNICA w zespole kościoła parafialnego	XVIII w.	968/A z 6.03.1970
150.	15.03.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 104/2	KAPLICA GROBOWA RODZINY KARŁOWSKICH w zespole kościoła parafialnego	1935 r.	--
151.	15.04.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 104/2	KAPLICA GROBOWA RODZINY KARŚNICKICH w zespole kościoła parafialnego	pocz. XX w.	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
152.	15.05.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 104/2	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	I poł. XIX w.	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
153.	15.06.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 104/2	GLÓWNA BRAMA WJAZDOWA z OGRODZENIEM wzdłuż ulicy Antoniego Kosińskiego w zespole kościoła parafialnego	po 1840 r.	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
154.	15.07.	Targowa Górka ul. W. Łukasiewskiego	Targowa Górka 101	CMENTARZ KATOLICKI	II poł. XIX w.	--
155.	15.08.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego	Targowa Górka 130/2	CMENTARZ DWORSKI	XIX w.	--
156.	15.09.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 4	Targowa Górka 46/1	DWOJAK	1863 r.	--
157.	15.10.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 102	STODOŁA gospodarstwa plebanii	II poł. XIX w.	--
158.	15.11.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego	Targowa Górka 128/7	PARK KRAJOBRAZOWY	XVIII w.	2367/A z 14.11.1958
159.	15.12.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 3	Targowa Górka 104/2	PLEBANIA w zespole kościoła parafialnego	1908 r.	--
160.	15.13.	Targowa Górka ul. Karśnickiego 2	Targowa Górka 72/5 i 72/6	SZKOŁA	I. 20. XX w.	--
161.	15.14.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 8	Targowa Górka 146	POCZTA KONNA, ob. dom mieszkalny	XVIII/XIX w.	969/A z 6.03.1970
162.	15.15.	Targowa Górka ul. Średzka 3	Targowa Górka 306	RZĄDCÓWKA w zespole dworskim	4 ćw. XIX w. przebud, XX w.	--
163.	15.16.	Targowa Górka ul. A. Kosińskiego 10	Targowa Górka 313	DWOJAK w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	--
164.	15.17.	Targowa Górka ul. Średzka 2	Targowa Górka 312	DWOJAK w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	--
165.	15.18.	Targowa Górka ul. Polna 1 (dawn. ul. A. Kosińskiego 23)	Targowa Górka 152/1	CZWORAK w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	--
166.	15.19.	Targowa Górka ul. Średzka 1	Targowa Górka 158/12	STODOŁA I MAGAZYN w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	--
167.	15.20.	Targowa Górka ul. Średzka 1	Targowa Górka 158/12	STODOŁA w zespole dworskim	2 poł. XIX w.	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

168.	15.21.	Targowa Górka ul. Średzka 5	Targowa Górka 186	KUŹNIA w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	--
169.	15.22.	Targowa Górka ul. Koscińskiego 5	Targowa Górka 171/1	DOM	pocz. XX w.	--
170.	15.23.	Targowa Górka ul. Prądzyńskiego 5	Targowa Górka 43	DOM	1910 r.	--
171.	15.24.	Targowa Górka ul. Madera 1	Targowa Górka 335	LEŚNICZÓWKA w zespole leśniczówki „MILKAROWO”	2 poł. XIX w.	--
172.	15.25.	Targowa Górka ul. Madera 1	Targowa Górka 335	STODOLA w zespole leśniczówki „MILKAROWO”	2 poł. XIX w.	--
173.	16.01.	Zasutowo ul. Szkolna 6	Zasutowo 141/6	SZKOŁA	I. 20.-30. XX w.	--

Wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków Gminy Nekla

W okresie sprawozdawczym z realizacji GPONZ dokonano rozbiórek następujących obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz znajdujących się na obszarze historycznego układu urbanistycznego ujętego w gminnej ewidencji zabytków.

- a) Rozbiórka budynku mieszkalnego, gospodarczego na obszarze historycznego układu urbanistycznego m. Nekla, ul. Zawodzie 4, działka nr 301/1, 269/3 obręb Nekla, (GEZ nr ewid. 00.58), decyzja Starosty Wrzesińskiego nr 196/2020 25 marca 2020 r., w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu – postanowienie nr 208/2020 z 16 marca 2021 r.
- b) Rozbiórka budynku mieszkalnego jednorodzinne na obszarze historycznego układu urbanistycznego m. Nekla, ul. Zawodzie 14, działka nr 299 obręb Nekla, decyzja Starosty Wrzesińskiego nr 587/2021 z 27 lipca 2021 r., w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu – postanowienie nr 526/2021 z 12 lipca 2021 r.
- c) Rozbiórka budynku mieszkalnego oraz dwóch budynków gospodarczych na obszarze historycznego układu urbanistycznego m. Nekla, ul. Zawodzie 12 i 10a, działka nr 301/2, 301/3 obręb Nekla, decyzja Starosty Wrzesińskiego nr 1035/2021 z 16 grudnia 2021 r., w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu – postanowienie nr 1059/2021 z 8 grudnia 2021 r.
- d) Rozbiórka budynku mieszkalnego jednorodzinne, ul. Wrzesińska 12, działka nr 473/15 obręb Nekla, (GEZ nr ewid. 00.55), decyzja Starosty Wrzesińskiego nr 136/2022 z 7 marca 2022 r., w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu – postanowienie nr 121/2022 z 14 lutego 2022 r.

3.2. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3, pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, **zabytek ruchomy**, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

W myśl art. 6, ust. 1, pkt 2 ww. ustawy, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022, poz. 2393),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodziela oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Do rejestru zabytków ruchomych wpisywane są także nie wymieniane w ustawie obiekty, których „ruchomość” jest problematyczna. Są to mające wartość artystyczną detale architektoniczne czy dekoracje architektoniczne (polichromie, sztukaterie), stale połączone z podłożem elementy wyposażenia wnętrz (różnego rodzaju struktury ołtarzowe, epitafia, kominki, piece) oraz elementy tzw. małej architektury (rzeźby ogrodowe, wodotryski, niekubaturowe kapliczki, krzyże przydrożne czy nagrobki cmentarne).

Ewidencja zabytków ruchomych z terenu gminy Nekla

Źródło: archiwum Wielopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

<i>Lp.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Rejestr zabytków</i>
1.	Nekla	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Andrzeja Apostoła	--
2.	Opatówko	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętej Katarzyny Aleksandryjskiej	72/Wlkp/B z 18.05.2005
3.	Targowa Górka	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Michała Archanioła	575/Wlkp/B z 31.12.2020
4.	Targowa Górka	- nagrobek Adelajdy i Antoniego Kosińskich z pocz. XIX w. oraz barkowa - rzeźba św. Jana Nepomucena (XVIII w.)	575/Wlkp/B z 31.12.2020 --

Szczególnym rodzajem zabytków ruchomych są ruchome zabytki techniki. Zabytki takie jak urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczą o kulturze materialnej, charakterystycznej dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentują poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego. Na wniosek właściciela zabytkowy pojazd może zostać wpisany do ewidencji pojazdów zabytkowych prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków. Na obszarze gminy Nekla zamieszkują osoby prywatne, które są właścicielami zabytkowych pojazdów mechanicznych zwłaszcza polskich marek: „Syrena” i „Warszawa”. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu nie prowadzi ewidencji zabytkowych pojazdów wg obszarów gmin, w związku m.in. na możliwość migracji takich zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

3.3. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków

Na terenie gminy istnieją dwa historyczne układy przestrzenne. Są to układ ruralistyczny i urbanistyczny dawnej wsi Nekla (ul. Poznańska XV-XX w.), miasta lokacyjnego Nekla (Rynek, XVIII-XIX w.), zespołu pałacowo-parkowego oraz folwarcznego z osadą dworską Zawodzie (ul. Zawodzie, XIX w.) – ujęty w gminnej ewidencji zabytków oraz układ urbanistyczny dawnego miasta Mieszyna Górka, ob. wsi Targowa Górka (ul. Karśnickiego, ul. Prądyńskiego, ul. Kosińskiego, XIV-XIX w.) nie wskazany przez wielkopolskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.

3.4. Zabytkowe cmentarze

Na cmentarzach znajdują się groby zmarłych. Mogą one posiadać formy mogiły, pomnika nagrobego, pomnika-monumentu, grobowca. Niektóre z nich stanowią także miejsca pamięci narodowej. Wartościowe są także całe układy cmentarne, kaplice, aleje, ścieżki, zieleń, bramy czy ogrodzenia. W związku z tym cmentarze posiadają wartość zabytkową i niektóre z nich wpisane są także do rejestru zabytków.

Ewidencja zabytkowych cmentarzy z terenu gminy Nekla

*Źródło: archiwum Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu,
ustalenia własne na podstawie kwerend archiwalnych i weryfikacji terenowej - S. Mazurkiewicz*

Lp.	Miejscowość	Wyznanie	Czas powstania	Użytkowanie	Właściciel	Rejestr zabytków
1.	Barczyzna	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Skarb Państwa – własność nieuregulowana	--
2.	Barczyzna (dawna osada Myski)	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Gmina Nekla	--
3.	Gierlatowo I	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Skarb Państwa – własność nieuregulowana	--
4.	Gierlatowo II	ewangelicki	XIX/XX w.	zamknięty	Skarb Państwa – własność nieuregulowana	--
5.	Mała Górka	-----	1941 r.	miejsce straceń (bez pochówków) - miejsce pamięci narodowej (ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków jako cmentarz)	Teren prywatny	--
6.	Nekielka	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Gmina Nekla	--
7.	Nekla	rym. - kat	XVIII w.	przykościelny - zamknięty	Parafia katolicka Nekla	2639/A z 29.01.1998
8.	Nekla	rym. - kat	1834 r.	czynny	Parafia katolicka Nekla	--
9.	Nekla	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Czarniejewo	--
10.	Nekla (dawna osada Targowagórka Mała)	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Skarb Państwa – własność nieuregulowana	--
11.	Opatówko	rym. - kat	XIX/XX w.	przykościelny - zamknięty	Parafia katolicka Opatówko	--
12.	Opatówko	rym. - kat	XIX/XX w.	czynny	Parafia katolicka Opatówko	--
13.	Targowa Górka	rym. - kat	I poł. XIX w.	przykościelny - zamknięty	Parafia katolicka Targowa Górka	1046/Wlkp/A z 6.02.2018
14.	Targowa Górka	dworski	XIX w.	zamknięty	Skarb Państwa – adm. Gmina Nekla	--
15.	Targowa Górka	rym. - kat	II poł. XIX w.	czynny	Parafia katolicka Targowa Górka	--
16.	Zasutowo, ob. obręb geod. Gierlatowo	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Czarniejewo	--

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**3.5. Zabytki archeologiczne***Zabytki archeologiczne*

W świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami **zabytek archeologiczny** to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 ust. 4).

Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków**Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy Nekla wpisanych do rejestru zabytków**

Źródło: archiwum Wielopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Obszar AZP	Nr rejestru zabytków
1.	Nekla	GRODZISKO WCZESNOŚREDNIOWIECZNE	53-32/55	1744/A z 11.02.1976
2.	Stroszki	OSADA WIELOKULTUROWA	54-32/10	27/Wlkp/A z 05.05.2000

Grodzisko wczesnośredniowieczne w Nekli znajduje się na terenie należącym do Nadleśnictwa Czerniejewo, obręb Nekla, leśnictwo Dzikowy Bór (oddział 110-a). Wały grodziska zostały na początku XX w. rozkopane i rozwieszane na materiał budowlany. Obecnie teren grodziska porasta las dębowo-wiązowo-jesionowy. Osada wielokulturowa w Stroszkach została przebadana wykopaliskowo. Miejsce zostało całkowicie zniszczone.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

3.5.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej

Stanowiskiem o własnej formie krajobrazowej jest grodzisko wczesnośredniowieczne w Nekli (stan. 1: AZP 53-32/55) wpisane do rejestru zabytków nr 1744/A z 11.02.1976. Grodzisko w XX w. zostało częściowo zniszczone przez rozwieszenie wałów na potrzeby budulcowe.

Do stanowisk o własnej formie krajobrazowej można zaliczyć także hipotetyczne grodziska: w Nekli (stan. 2: AZP 53-32/56 – grodzisko stożkowate?), Starczanowie (stan. 1: AZP 53-32/120 – grodzisko?), Targowej Górcy (stan. 48: AZP 54-32/272 - grodzisko stożkowate?), czy hipotetyczny kurhan w Targowej Górcy (stan. 47: AZP 54-32/271).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)****Zestawienie zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych na terenie gminy***Źródło: Zasoby zabytków w Gminie Nekla, WKZ Poznań, b.d.*

Lp.	Stanowiska archeologiczne	Liczba ogółem	Liczba stanowisk wpisanych do rejestru
1.	grodziska	5	1
2.	stanowiska osadnicze	400	1
3.	cmentarzyska	12	-
4.	inne	5	-
	łącznie	420	2

Gmina Nekla w całości znajduje się w obrębie Równiny Wrzesińskiej. Jest to teren płaski, obecnie charakteryzujący się brakiem jezior i stosunkowo małym obszarem leśnym. Głównymi ciekami wodnymi na terenie gminy są Moskawa i Wielka (Bardzianka), poza tym obszar przecinają niewielkie ciek wodne często tworzące podmokłe, zatopione rozlewiska. Wzdłuż cieków wodnych obserwuje się koncentrację stanowisk archeologicznych. Na obszarze tym występuje intensywne, choć rozproszone osadnictwo. Szczególnym miejscem intensywnego osadnictwa był rejon miejscowości Targowa Górka, Gašiorowo, Kokoszki, Nekla. Większe skupiska osadnicze koncentrują się w okolicach Raclawek, Mystek, Barczyzny, Starczanowa, wzdłuż rozciągających się tam cieków wodnych i podmokłych łąk.

W przekroju chronologicznym przeważają obiekty wczesnośredniowieczne, następnie kultury łużyckiej z epoki brązu, kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. Najstarsze ślady osadnictwa związane z epoką kamienia reprezentuje obozowisko mezolityczne w Podstolicach (stan. 3 na wydmy), obozowisko ze schyłkowego paleolitu w Nekiłce (stan. 7 i 27) oraz osady neolityczne w Stroszkach (stan. 3), Kokoszkach (stan. 24), Nekiłce (stan. 29). Wśród punktów osadniczych z okresu brązu szczególną wartość reprezentują osady kultury łużyckiej w Mystkach (stan. 9), Nekiłce (stan. 7 i 27), Stępcinie (stan. 31) oraz cmentarzysko kultury łużyckiej w Mystkach. Z okresu rzymskiego pochodzą rozległe osady w Raclawkach, Stępcinie (stan. 10), Nekli (stan. 25). W okresie średniowiecza ukształtował się obecny układ miejscowości. Powstała wówczas koncentracja osadnictwa w miejscowościach Nekla, Targowa Górka, Gašiorowo, Starczanowo stanowiąc pozostałości średniowiecznych wsi. Szczególnie ciekawe są kompleksy osadnicze związane z dawnymi grodami w Nekli i Starczanowie.

Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych

W latach wcześniejszych prowadzone były prace przygotowania i wykonania kart adresowych obiektów zabytkowych wskazanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, które należy ująć w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Nekla. Karty ewidencyjne zostały zaopiniowane pozytywnie. Na tej podstawie Burmistrz Miasta i Gminy Nekla włączył zarządzeniem nr 114/2019 z dnia 18 października 2019 r. do gminnej ewidencji zabytki archeologiczne – stanowiska archeologiczne.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

3.6. Miejsca pamięci narodowej

3.6.1. Definicja miejsca pamięci narodowej

Aktualnie nie ma definicji legalnej **miejsca pamięci narodowej**. W nieaktualnej już ustawie z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa można wyczytać, że obiektami pamięci narodowej w szczególności są pomniki, cmentarze i mogiły wojenne oraz walk narodowowyzwoleńczych, cmentarze ofiar hitlerowskiego terroru, muzea walk i martyrologii, a także izby pamięci narodowej. Projekt niewprowadzonej ustawy o miejscach pamięci narodowej zakładał, iż miejscem pamięci narodowej jest:

- grób lub cmentarz wojenny,
- nieruchomość lub inny obiekt budowlany albo pozostałości upamiętniające postaci lub wydarzenia znaczące dla Narodu i Państwa a w szczególności pomnik, krzyż, kapliczka, kopic,
- inny obiekt lub przedmiot związany z wydarzeniami lub postaciami znaczącymi dla dziedzictwa Narodu i Państwa, a w szczególności tablica pamiątkowa.

Z powodu braku przepisów dotyczących ustanawiania miejsc pamięci narodowej trudno obecnie stworzyć szczegółową ich ewidencję..

3.6.2. Groby wojenne i groby weteranów

W ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. 2018, poz. 369), wyraźnie określona jest definicja **grobow wojennych**. Są nimi:

- 1) groby poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego,
- 2) groby osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość,
- 3) groby sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zleczone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych,
- 4) groby jeńców wojennych i osób internowanych,
- 5) groby uchodźców z 1915 r.,
- 6) groby osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego po dniu 1 września 1939 r.,
- 7) groby i cmentarzyska prochów ofiar niemieckich i sowieckich obozów,
- 8) groby osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem i represji totalitarnych w okresie od 1944 r. do 1956 r.

Ewidencja grobów wojennych z terenu gminy Nekla

Źródło: ustalenia własne – S. Mazurkiewicz

Lp.	Miejsco wość	Miejsce	Grób wojenny	Nr rejestru zabytków	Ewidencja wojewody wielkopolskiego
1.	Nekla	cmentarz parafialny	Mogiła powstańców wielkopolskich 1918-1919 r.	–	3030034_01_PW
2.	Targowa Górka	cmentarz parafialny	Grób Wincentego Orwata zastrzelonego przez Niemców w 1939 r.	–	3030035_02

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Zgodnie z przepisami art. 6 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych z 28 marca 1933 r. (Dz. U. 2018, poz. 369), pozostają one pod opieką państwa, a koszty ich utrzymania ponosi skarb państwa. Obowiązek utrzymania grobów i cmentarzy wojennych może wojewoda powierzyć jednostce samorządowej (gminie lub powiatowi) za przekazaniem odpowiednich funduszy, o ile nie przyjmie ona tego obowiązku nieodpłatnie. Bezpośredni nadzór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy.

Od 1 stycznia 2019 r. obowiązuje ustawa o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski z 22 listopada 2018 r. (Dz. U. 2018, poz. 2529). Ewidencję grobów weteranów prowadzi Instytut Pamięi Narodowej. Za groby weteranów uznaje się groby:

- 1) osób, które walczyły o odzyskanie niepodległości Polski lub w obronie niepodległości i granic suwerennej Rzeczypospolitej Polskiej, biorąc udział w wojnach, działaniach zbrojnych i niepodległościowych oraz powstaniach narodowych w okresie od 1768 r. do 1963 r.;
- 2) funkcjonariuszy cywilnych władz powstań narodowych, administracji podziemnego Państwa Polskiego w okresie wojny 1939–1945, członków władz i Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1939–1990, a także podziemnych niepodległościowych organizacji cywilnych w latach 1945–1956.

Celem ochrony miejsc pamięci jest zachowanie wszelkich śladów i utrwalenie znaczących dla tożsamości narodowej wydarzeń, faktów, postaci z dziejów państwa i narodu polskiego, walk o zjednoczenie i niepodległość ze szczególnym uwzględnieniem celów wychowawczych i edukacyjnych. Mają one służyć również popularyzacji wiedzy o dokonaniach Polaków, stanowić trwały element tożsamości narodowej i składnik współczesnego życia. Miejsca, obiekty i znaki pamięci narodowej jako ważny składnik tożsamości powinny być chronione przez wszystkich obywateli.

3.7. Krajobraz przyrodniczo-kulturowy

Wartości zabytkowe posiada także krajobraz przyrodniczo-kulturowy. Zalicza się do niego twory przyrodnicze wykonane przez człowieka (parki, ogrody, aleje), z których najcenniejsze wpisuje się do rejestru zabytków, a także samodzielne twory przyrody (drzewa, głązy itp.), które ustanowić można jako pomniki (zabytki) przyrody. Większe obszary przyrody mogą być chronione jako rezerваты, zaś w połączeniu z walorami kulturowymi jako parki krajobrazowe.

3.7.1. Zabytkowe parki

Na terenie gminy znajdują się pięć parków podworskich. Cztery z nich (w Nekli, Targowej Górze, Mystkach i Podstolicach) wpisane są do rejestru zabytków. Najlepiej zachowany drzewostan posiada park w Nekli. Park o powierzchni 11,2 ha założono w XVIII w. jako park francuski. W XIX w. przekomponowano go na angielski park krajobrazowy. W parku znajdują się liczne stawy. Rosną tutaj pomnikowe drzewa: jesion wyniosły (obwód 375 cm, wys. 37 m), olsza czarna (obwód 440 cm, wys. 33 m), olsza czarna (obwód 370 cm, wys. 34 m), olsza czarna (obwód 350 cm, wys. 35 m), dąb bezszypułkowy (obwód 571 cm, wys. 27 m), dąb bezszypułkowy (obwód 441 cm, wys. 27 m), dąb bezszypułkowy (obwód 462 cm, wys. 27 m) oraz najstarsza w Polsce grusza pospolita „Józefinka” (obwód 350 cm, wys. 18 m) licząca sobie 212 lat (w 2012 r.). Ponadto w parku znajduje się grodzisko z okresu średniowiecza, prawdopodobna siedziba rodu Dryjów Starczanowskich (stanowisko 2, AZP 53-32/56). Wskazane jest przeprowadzenie pełnej rewaloryzacji parku i odtworzenie jego dawnego układu kompozycyjnego, łącznie z układem dróg oraz uregulowaniem stosunków wodnych. Park w Targowej Górze przeszedł obecnie w ręce prywatne. Prowadzone są w nim prace porządkowe, zaś według planów w miejscu dawnego dworu ma zostać wybudowany budynek mieszkalny na wzór istniejącego tu dawniej pałacu. Park jest ogrodzony i niedostępny z zewnątrz. Park w Mystkach stanowi obecnie własność Skarbu Państwa. Znajduje się w złym stanie. Jest ogrodzony i niedostępny z zewnątrz. W bardzo dobrym stanie znajduje się natomiast park w Podstolicach. Jest on

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

własnością prywatną. W dworze pośrodku parku znajduje się hotel. Prace pielęgnacyjne w parku prowadzone są na bieżąco. Obiekt jest dostępny z zewnątrz. Park w Mystkach pomimo zachowania czytelnego i dobrze zachowanego układu kompozycyjnego jest całkowicie zaniedbany. Nie prowadzi się w nim żadnych prac pielęgnacyjnych i sanitarnych. Podobnie zaniedbany jest park w Opatówku. Wskazane jest wnioskowanie o wpisanie go do rejestru zabytków.

Ewidencja zabytkowych parków z terenu gminy Nekla

Źródło: archiwum Wielopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Rejestr zabytków
1.	Mystki	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	XIX/XX w.	1453/A z 8.06.1973
2.	Nekla	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	XVIII w.	1726/A z 23.04.1975
3.	Opatówko	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	XIX/XX w.	--
4.	Podstolice	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	II poł. XIX w.	1987/A z 16.01.1985
5.	Targowa Górka	PARK KRAJOBRAZOWY (DWORSKI)	XVIII w.	2367/A z 14.11.1958

3.7.2. Pomniki przyrody

Ewidencja pomników (zabytków) przyrody z terenu gminy Nekla

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wrzesińskiego, Plan urządzenia lasu Nadleśnictwa Czerniejewo, obręby: Czerniejewo, Nekla.

Lp.	Miejscowość, miejsce	Obiekt	Wymiary	Data i podstawa utworzenie (ustanowienia prawnego)
1.	Barczyzna nr ewid. działki 73/12	dąb szypułkowy „Sławęta”	- obw. 384 cm	utworzony Uchwałą Nr XXIX/222/2005 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 29.09.2005 r.
2.	Barczyzna nr ewid. działki 73/12	dąb szypułkowy „Bardszczyń”	- obw. 446 cm	utworzony Uchwałą Nr XXIX/222/2005 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 29.09.2005 r.
3.	Barczyzna nr ewid. działki 107	dąb szypułkowy „Wysogota”	- obw. 395 cm	utworzony Uchwałą Nr XXIX/222/2005 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 29.09.2005 r.
4.	Nekla park dworski	jesion wyniosły	- obw. 375 cm - wys. 37 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
5.	Nekla park dworski	olsza czarna	- obw. 440 cm - wys. 33 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
6.	Nekla park dworski	olsza czarna	- obw. 370 cm - wys. 34 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
7.	Nekla park dworski	olsza czarna	- obw. 350 cm - wys. 35 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
8.	Nekla park dworski	dąb bezszypułkowy	- obw. 571 cm - wys. 27 m	utworzony 28.02.1957 (orzeczenie PWRN z 15.12.1956 r.)
9.	Nekla park dworski	dąb bezszypułkowy	- obw. 441 cm - wys. 27 m	utworzony 28.02.1957 (orzeczenie PWRN z 15.12.1956 r.)
10.	Nekla park dworski	dąb bezszypułkowy	- obw. 462 cm - wys. 27 m	utworzony 28.02.1957 (orzeczenie PWRN z 15.12.1956 r.)
11.	Nekla park dworski	grusza pospolita	- obw. 350 cm - wys. 18 m	brak danych
12.	Nekla - Starczanowo przy drodze gminnej Nekla - Starczanowo	aleja: kasztanowiec zwyczajny, lipa szerokolistna, jesion wyniosły	- obw. 170-220 cm - wys. do 20 m	utworzony 10.10.2000 r. rozporządzeniem Wojewody Wielkopolskiego z 12.09.2000 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. nr 63, poz. 837, 2000 r.)
13.	Podstolice nr ewid. działki 83/1	dąb szypułkowy	- obw. 646 cm - wys. 27 m	utworzony: 10.10.2018 Uchwałą nr XL/313/2018 Rady Miejskiej Gminy Nekla

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**3.7.3. Obszary chronionego krajobrazu****Dolina Cybiny w Nekielce**

Utworzony uchwałą Nr XXXIII/255 / 2006 Rady Miejskiej Gminy Nekla z 24 marca 2006 r. Powierzchnia obszaru wynosi 36,0462 ha. Obejmuje tereny źródeł rzeki Cybiny (dopływ Warty). Teren ten posiada cenne wartości przyrodnicze i krajobrazowe. Unikalna przyroda Doliny Cybiny zachowała się do dnia dzisiejszego w nie małym naturalnym stanie.

3.8. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Dziedzictwo kulturowe każdego narodu - to nie tylko zabytki materialne, materialne świadectwa jego przeszłości i cuda przyrodnicze, ale również idee niematerialne, dziedzictwo niematerialne, które tworzy naszą zbiorową pamięć. Jeśli kultura materialna podtrzymuje tożsamość narodu to z pewnością dziedzictwo duchowe, niematerialne tworzy ją, kształtuje, wzbogaca i pobudza do materialnego wyrażania.

W Polsce 16 sierpnia 2011 r. weszła w życie ratyfikowana przez Sejm Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. nakłada na Państwa-Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa znajdujących się na ich terytoriach zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego ma charakter informacyjny i stanowi realizację tego wymogu poprzez dokumentację żywego niematerialnego dziedzictwa naszego kraju.

Do głównych celów Konwencji należą:

- ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek
- wzrost, na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane
- zapewnienie międzynarodowej współpracy.

Jako dziedzictwo niematerialne zdefiniowano: *praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.*

Wyszczególniono następujące dziedziny, w których najbardziej przejawia się dziedzictwo niematerialne:

- a) tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) sztuki widowiskowe;
- c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Działaniem na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego są: jego identyfikacja, badanie i dokumentacja, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie w szczególności poprzez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z dnia 15 lutego 2010 roku, zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zostały powierzone **Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa**, co jest realizacją zapisu Artykułu 13 Konwencji, w sprawie powołania instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

Narodowy Instytut Dziedzictwa realizuje zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Do zadań tych należy w szczególności:

- a) prowadzenie działań promujących konwencję oraz szkoleń z zakresu jej realizacji,
- b) przygotowanie procedur do prowadzenia krajowego rejestru niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- c) przygotowanie procedury zgłaszania propozycji do umieszczania na Reprezentatywnej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz wniosków o umieszczenie na Liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony,
- d) gromadzenie informacji na temat tradycji kultury w Polsce,
- e) inicjowanie działań i programów mających na celu ochronę tradycji kultury,
- f) współpraca w zakresie działań związanych z ochroną, dokumentacją i popularyzowaniem tradycji kultury.

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest zadaniem państwa prowadzonym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa jak i oddolnym społeczeństwa poprzez grupy, które chcą chronić swoje dziedzictwo. W tym celu Narodowy Instytut Dziedzictwa przeprowadza procedurę inwentaryzacyjną. Wnioski o wpisanie na listę niematerialnego dziedzictwa mogą składać różnego rodzaju instytucje, stowarzyszenia, grupy, wspólnoty lub jednostki. Oceny formalnej oraz merytorycznej wniosków dokonuje Narodowy Instytut Dziedzictwa.

3.8.1. Produkty tradycyjne i regionalne

Szczególną formą ochrony tradycyjnych czy regionalnych produktów jest ochrona ich nazwy, tradycyjnych metod produkcji, przepisów czy receptur poprzez wpisanie do Rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia (CHNP), Chronionych Oznaczeń Geograficznych (CHOG) oraz Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności (GTS). Listę Produktów Tradycyjnych prowadzi Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Znany tradycyjnym produktem regionalnym na terenie gminy Nekla jest Rogal Świętomarciński. Certyfikat na jego produkcję posiada Piekarnia AGNES w Nekli.

3.8.2. Historyczne nazwy miejscowe

Nazewnictwo miejscowe stanowi także część krajobrazu kulturowego. Wskazane jest aby dawne nazwy miejscowości, osad, przysiółków, rzek, strumieni i toni wodnych, bagien, lasów, dróg czy uroczysk nie odeszły w niepamięć. Należy nazwy te promować, utrwać w nazewnictwie administracyjnym poprzez nadawanie np. nowym ulicom czy osiedlom nazw historycznych. Część nowych ulic nosi nazwy historyczne miejsc w których się znajdują np. ul. Zawodzie, ul. Rajmundowo w Nekli, ul. Madera w Targowej Górcie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

**4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OPIEKI
NAD ZASOBAMI DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
NA OBSZERZE MIASTA I GMINY NEKLA**

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków

0 – nie istnieje, 1 – bardzo zły; 2 – zły; 3 – dostateczny; 4 – dobry; 5 – bardzo dobry

Ocena dokonana we w lipcu i sierpniu 2023 r. przez Sebastiana Mazurkiewicza, konsultacja z WUOZ Poznań

Lp.	Miejscowość	Adres/miejsce	Obiekt	Stan zachowania
1.	Kokoszki	Kokoszki 5	WIATRAK KOŹLAK	0
2.	Mystki	Mystki 1	DWÓR w zespole dworskim	1
3.	Mystki	Mystki 1	PARK w zespole dworskim	2
4.	Nekielka	ul. Jana Pawła II, bez nr	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. sala koncertowa i galeria	4
5.	Nekla	ul. Poznańska 25	DWÓR w zespole dworsko-parkowym	3
6.	Nekla	ul. Poznańska 25	PARK w zespole dworsko-parkowym	3
7.	Nekla	ul. Poznańska 24	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. ANDRZEJA APOSTOŁA w zespole kościoła parafialnego	5
8.	Nekla	ul. Poznańska 24	KOSTNICA w zespole kościoła parafialnego	2
9.	Nekla	ul. Poznańska 24	CMENTARZ w zespole kościoła parafialnego	4
10.	Nekla	ul. Poznańska 24	OGRODZENIE w zespole kościoła parafialnego	5
11.	Opatówko	Opatówko 10	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ	5
12.	Podstolice	ul. Kasztanowa 50	DWÓR w zespole dworskim	5
13.	Podstolice	ul. Kasztanowa 50	PARK w zespole dworskim	5
14.	Targowa Górka	ul. A. Kosińskiego 3	DZWONNICA w zespole kościoła parafialnego	4
15.	Targowa Górka	ul. A. Kosińskiego 3	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA w zespole kościoła parafialnego	4
16.	Targowa Górka	ul. A. Kosińskiego 3	GROBOWIEC KARŚNICKICH w zespole kościoła parafialnego	5
17.	Targowa Górka	ul. A. Kosińskiego 3	GLÓWNA BRAMA WJAZDOWA z OGRODZENIEM wzdłuż ulicy Antoniego Kosińskiego	3
18.	Targowa Górka	ul. A. Kosińskiego 3	CMENTARZ w zespole kościoła parafialnego	3
19.	Targowa Górka	ul. A. Kosińskiego 2	POCZTA KONNA, ob. dom mieszkalny	3
20.	Targowa Górka	ul. A. Kosińskiego, bez nr	PARK	3
* 0 – zniszczony, 1 – bardzo zły; 2 – zły; 3 – dostateczny; 4 – dobry; 5 – bardzo dobry				

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

4.1.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych nie wpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji zabytków

Domy mieszkalne, stanowiące własność prywatną, ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków są w większości w bardzo dobrym lub dobrym stanie (np. domy w Nekli przy Rynku lub ul. Poznańskiej). Także w bardzo dobrym stanie znajdują się leśniczówki Milkarowo w Targowej Górze i Dzikowy Bór (dawn. Rajmundowo) w Nekli. W bardzo dobrym stanie znajduje się kuźnia z zespołu folwarcznego w Targowej Górze. W dostatecznym stanie znajdują się obiekty z zespołu dworca kolejowego w Nekli. Część obiektów została przebudowana lub zmodernizowana (szczególnie dawne domy mieszkalne służby folwarcznej: dwojaki, czworaki, sześcioraki i ósmioraki czy wykupione w części przez mieszkańców budynki dawnych szkół). Poszczególni właściciele i użytkownicy części tych obiektów dowolnie dokonują zmian. W wyniku tych działań obiekty te tracą swój dawny charakter (np. dawna szkoła w Barczyźnie, ósmioraki w Podstolicach). Niektóre obiekty zostały częściowo rozebrane jak np. gorzelnia w zespole folwarcznym w Nekli. Inne zostały tak przebudowane że trudno je rozpoznać np. dom w Raclawkach 38 (będący obecnie garażem), stąd po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zostały wykreślone z Gminnej Ewidencji Zabytków. Część obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków została rozebrana (np. domy w Targowej Górze przy ul. Karśnickiego 1 i 7, Stępcinie 5, magazyn w Chwalszycach). W obiektach folwarcznych, w których funkcjonuje jakaś działalność gospodarcza znajdują się w dostatecznym stanie, zaś niektóre nawet w dobrym (np. obora w folwarku w Mystkach). Obecnie trwają prace remontowo-rewitalizacyjne zespołu parkowo-dworskiego w Nekli (obiekt dworu/pałacu i dawnej stajni i wozowni), który stanowi własność gminną. Obiekty zespołu folwarcznego w Targowej Górze czy Opatówku, znajdują się w złym stanie. Podobnie niszczy szkoła w Zasutowie (obiekt nieużytkowany, zabezpieczony tylko nowym pokryciem dachowym).

4.1.3. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome (ruchomalia) stanowią wyposażenie i wystrój kościołów parafialnych w Nekli, Opatówku i Targowej Górze. W Nekli w kościele parafialnym pw. Świętego Andrzeja znajduje się wiele interesujących zabytków, wśród nich także pochodzące z poprzedniej drewnianej świątyni. Pośród zabytków należy wyróżnić płaskorzeźbę Pasji dłuta Władysława Marcinkowskiego znajdującą się na fasadzie oraz zespół witraży z pracowni Meyera w Monachium. Zabytki znajdują się w dobrym i średnim stanie. Zewidencjonowane są na 11 kartach ewidencyjnych wojewódzkiej ewidencji zabytków. W Opatówku w kościele parafialnym pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej znajdują się liczne zabytki malarstwa, rzeźby i snycerki barokowej. Zabytki znajdują się w dobrym i średnim stanie. Zewidencjonowane są na 28 kartach ewidencyjnych. Spośród nich 19 obiektów wyposażenie kościoła zostało wpisanych do rejestru zabytków. W Targowej Górze, w kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła w dobrym stanie znajdują się liczne zabytki stanowiące wyposażenie świątyni z najcenniejszym obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVII/XVIII w.

4.1.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stan zachowania zabytków archeologicznych

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Obszar AZP	Stan zachowania
1.	Nekla, stan. 1	GRODZISKO WCZESNOŚREDNIOWIECZNE	53-32/55	5
2.	Stroszki, stan. 1	OSADA WIELOKULTUROWA	54-32/10	0
* 0 – zniszczony, 1 – bardzo zły; 2 – zły; 3 – dostateczny; 4 – dobry; 5 – bardzo dobry				

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom ze strony intensyfikacji działalności przemysłowej, rolniczej oraz rozwoju urbanizacji. Zgodnie z art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Zasięg stanowisk archeologicznych na mapach został wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych. Zasięgi te należy traktować orientacyjnie, gdyż pozostałości osadnictwa mogą także wystąpić poza wytyczonymi ich granicami. Najlepiej zachowane stanowiska archeologiczne występują na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są nowe inwestycje budowlane i przemysłowe. Do nich zaliczyć można także przebudowy układów urbanistycznych, ruralistycznych, czy założeń pałacowych, folwarcznych i parkowych. Zagrożeniem mogą być także nielegalne eksploracje dokonywane przez samodzielnych poszukiwaczy, niszczące stanowiska archeologiczne przede wszystkim grodziska, osady i cmentarzyska a także pozostałości po I czy II wojnie światowej.

Wczesnośredniowieczne grodzisko w Nekli zostało częściowo zniszczone w XX w. poprzez rozwieszenie wałów jako budulca. Obecnie grodzisko porośnięte jest licznymi drzewami i krzewami, utrudnia to dostęp do niego, co na chwilę obecną nie stwarza zagrożenia dla zabytku. Stan zachowania pozostałości grodziska można uznać za bardzo dobry. Natomiast osada wielokulturowa w Stroszkach została całkowicie zdegradowana poprzez działalność wyrobiskową jako kopalnia żwiru. Wcześniej przeprowadzono badania archeologiczne.

Najliczniejsza grupa stanowisk nie wpisana do rejestru składająca się na dziedzictwo została ujawniona głównie podczas badań AZP, ale także podczas nadzorów archeologicznych czy też przypadkowo. Z powodu bardzo dużej liczby stanowisk (ponad 400) trudno określić stan zachowania dla poszczególnych stanowisk archeologicznych.

Na podstawie art. 6 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne podlegają ochronie bez względu na stan zachowania. Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ochrona dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy posiada charakter obszarowy. Utworzono strefy intensywnego występowania osadnictwa pradziejowego, średniowiecznego i nowożytnego. Ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na terenie gminy w latach 2019-2022 planuje się liczne inwestycje związane z pracami ziemnymi mogącymi stanowić zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do prac tych należeć będą: budowa i modernizacja sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie miasta Nekla; rozbudowa osiedli mieszkaniowych w Nekli, Podstolicach, inwestycje przemysłowe w Starczanowie, Gierłatowie i Zasutowie, dalsza eksploatacja żwiru w kopalniach w Gierłatowie, Stępcinie, budowa siłowni wiatrowych na polach Gąsiorowa, Chwałszyc i Podstolic.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**4.1.5. Stan zachowania zabytkowych cmentarzy**

Cmentarze katolickie w Nekli, Targowej Górcie oraz Opatówku zarówno znajdujące się przy samych kościołach jak i pozostałe znajdują się w dobrym stanie. Natomiast dawne cmentarze ewangelickie znajdują się w dobrym i dostatecznym stanie. Jednak mimo społecznych oraz urzędowych akcji porządkowych na cmentarzach ewangelickich konieczna jest stała nad nimi opieka aby zapobiec zarastaniu nich przez dziką roślinność.

4.2. Obszary największego zagrożenia dla zabytków

Znacznym zagrożeniem dla miasta Nekla dotyczącym układu i wnętrza urbanistycznego miasta jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty, ale także na zabytkowe wnętrze miasta. Zagrożenia te związane są nie tylko z wymianą stolarek okiennych i drzwiowych, ale także powiązane niejednokrotnie z powiększeniami otworów okiennych bądź ich zamurowaniami zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy. Dużym zagrożeniem dla wnętrza urbanistycznego jest wypadanie gospodarczej zabudowy zlokalizowanej na zapleczach działek kształtującej także charakterystyczny dla miasta układ.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych. Na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółwić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej oraz statusie społecznym i zawodowym mieszkańców. Dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Natomiast realizacja inwestycji takich jak budowa autostrad, obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, eksploatacja piaseń i żwirowni, kopalnie kruszywa bezwzględnie wymaga prawidłowego rozpoznania terenu pod względem faktycznej ilości stanowisk archeologicznych oraz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych na wytypowanych stanowiskach. Z uwagi na szeroko płaszczyznowy zakres prac ziemnych charakteryzujący tego typu przedsięwzięcia budowlane, w bezpowrotny sposób niszczy się substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Należy pamiętać również o pracach ziemno-budowlanych związanych z przebudową lub rozbiórką budynków wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków. Towarzyszące im badania archeologiczne są niezwykle istotne w procesie rekonstrukcji dawnej zabudowy.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalności tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom oraz grodziskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa i budowa dróg.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**4.3. Szlaki turystyczne****4.3.1. Szlak Piastowski**

Przez teren gminy Nekla przebiega jeden z etapów Szlaku Piastowskiego z grodu piastowskiego w Grzybowie przez Wrześnię do grodu piastowskiego w Gieczu. Szlak tematycznie związany jest z początkami państwowości polskiej.

4.3.2. Szlaki rowerowe:

W 2005 r. z inspiracji *Spolecznego Komitetu Renowacji Cmentarzy Olęderskich w Gminie Nekla*, z okazji jubileuszu 600-lecia miasta, przez teren gminy Nekla oraz sąsiedniej gminy Kostrzyn wytyczono „Szlak osadnictwa olęderskiego”. W 2012 r. dokonano jego modyfikacji. Trasę szlaku oznakowano, zaś przy obiektach zabytkowych, w tym cmentarzach, umieszczono tablice informacyjne z krótką historią miejsca, mapą oraz fotografiami archiwalnymi i współczesnymi (dotyczy tylko trasy na terenie gminy Nekla).

Punkty trasy:

1. **Założenie parkowo – dworskie w Nekli** (0,0 km)
2. **Kościół św. Andrzeja Ap. w Nekli** (0,2 km)
3. **Cmentarz ewangelicki w Gierłatowie** (3,4 km)
4. **Cmentarz ewangelicki w Gierłatowie** (4,7 km)
5. **Założenie parkowo – dworskie w Podstolicach** (8,8 km)
6. **Kościół św. Katarzyny w Opatówku** (10,1 km)
7. **Cmentarz ewangelicki w Zasutowie** (14,2 km)
8. **Cmentarz ewangelicki w Barczyźnie** (17,0 km)
9. **Okazale dęby w Barczyźnie - pomniki przyrody** (18,4 km)
10. **Cmentarz ewangelicki w Barczyźnie** (19,9 km)
11. **Cmentarz ewangelicki w Nekli** (22,5 km)
12. **Cmentarz ewangelicki w Nekli** (26,0 km)
13. **Kościół poewangelicki w Nekielce** (29,8 km)
14. **Cmentarz ewangelicki w Nekielce** (30,4 km)
15. **Aleja kasztanowa w Starczanowie** (35,7 km)
(37 km - powrót do pkt.1)

4.3.3. Szlaki piesze:

Przez teren gminy Nekla przebiegają następujące piesze szlaki turystyczne:

- „**czarny**”: Nekla PKP – Nekla PKS – Rajmundowo (3,8 km),
- „**niebieski**”: Podstolice PKP – Marzelewo – Marzenin PKS – Marzenin PKP (11,2 km),
- „**zielony**”: Września PKP – Marzelewo – Wygoda – grodzisko k. Nekielki – Iwno (26, 3km),
- „**czarny**”: Motel Polonia Podstolice – strzelnica myśliwska – Motel Polonia Podstolice (1,1 km),
- „**niebieski**”: Gułtowy PKP – grodzisko k. Nekielki – jez. Baba – Wierzyce (13,4 km),
- „**żółty**”: Pierzyska – Pawłowo – Czerniejewo – Graby – grodzisko k. Nekielki – Iwno (35 km)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**4.4. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Nekla**

Rada Miejska Gminy Nekla uchwałą nr XLVII/375/2022 z dnia 28 grudnia 2022 r. uchwaliła program rozwoju gospodarczego gminy Nekla na lata 2022-2030 - pod nazwą **Strategia rozwoju gminy Nekla na lata 2022-2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko**.

Działania wyznaczone w projekcie Strategii w większości mają charakter neutralny lub pozytywny, i odnoszą się także do obszarów zidentyfikowanych jako zdegradowane i wymagające pilnych działań rewitalizacyjnych odnoszących się zarówno do sfery społecznej, przestrzennej jak i gospodarczej. Wynika z tego, że wszelkie działania realizowane w oparciu o te wytyczne będą miały wpływ na ogólną poprawę stanu i jakości dóbr materialnych i dóbr kultury. Do działań tych zaliczyć należy wszelkie projekty obejmujące modernizację i rewitalizację obiektów użyteczności publicznej, obiektów o znaczeniu kulturowym, obiektów edukacyjnych, sportowych itp. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny pobudzać aktywność środowisk lokalnych i stymulować współpracę na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałać zjawisku wykluczenia społecznego w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne prowadzić powinny do polepszenia jakości życia mieszkańców, w tym zwiększenia ich szans na zatrudnienie. Powinny pozwolić na trwałą odnowę obszaru, poprawę ładu przestrzennego, stanu środowiska i zabudowy, a także przyczynić się do ograniczania zjawiska eksurbanizacji. Oczywiście pozytywne oddziaływanie będą miały projekty bezpośrednio ukierunkowane na ochronę i popularyzację dziedzictwa kulturowego Gminy Nekla.

4.5. Uwarunkowania wynikające z Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Nekla

Rada Miejska Gminy Nekla uchwałą nr XLIV/358/2022 z dnia 26 października 2022 r. uchwaliła **Program Ochrony Środowiska dla Gminy Nekla na lata 2022-2025 z perspektywą na lata 2026-2029** wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest wiele zabytków, które w połączeniu z walorami przyrodniczymi Gminy dają potencjał do rozwoju turystyki jednodniowej. Wyróżniającym się w zabytkiem jest zespół pałacowo-parkowy w Nekli, który mógłby stać się wizytówką Gminy i atrakcją turystyczną, dzięki przeprowadzonej rewitalizacji.

W ramach utrzymania i zakładania terenów zieleni wykonano projekt rewitalizacji zabytkowego parku w Nekli jak również zakupiono i nasadzono drzewa miododajne.

W Prognozie przeanalizowano możliwy wpływ zaplanowanych zadań na poszczególne elementy: obszary Natura 2000, różnorodność biologiczna, ludzie, zwierzęta, rośliny, woda, powietrze, powierzchnia ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki i dobra materialne.

4.6. Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nekla

Gmina Nekla posiada **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy**. Rada Miejska w Nekli uchwałą UCHWAŁA Nr IV/11/2011 z dnia 27 stycznia 2011 roku uchwaliła zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nekla obejmującej autostradę A-2 i obręby geodezyjne położone na północ od autostrady. Zmieniła ona wcześniejsze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nekla zatwierdzonego uchwałą Nr XX/175/2001 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 15.02.2001 r. i jego zmiany Uchwałą Rady Miejskiej Gminy Nekla Nr XXVII/190/2009 z dnia 22.06.2009 r. **Przy zmianach studium występowało o opinię m.in. do Wojewódzkiego Konserwatora zabytków w Poznaniu.**

W Studium uwzględniono w zagospodarowaniu przestrzennym gminy nie tylko wymagania ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury, walory architektoniczne i krajobrazowe a le także wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

i dóbr kultury. W Studium uwzględniono nie tylko fizyczną obecność pojedynczych zespołów czy budynków zabytkowych, ale także zaakcentowano ich funkcjonowanie w istniejących układach urbanistycznych czy ruralistycznych. Stanowią one nieodłączny element składowy, zarówno pod względem lokalizacji (jako element urbanistyczny czy ruralistyczny) jak i pod względem architektonicznym (jako element lokalnej czy regionalnej tradycji budowlanej, mody, wzorów itp.). Jako wartość, która powinna determinować rozwój przestrzenny w środowiskach zurbanizowanych zaakcentowano szczególnie, niezależnie od rodzaju inwestycji i od różnorodności inwestorów, niezależnie od rodzaju w jakim te historyczne inwestycje powstawały, poszanowanie i respektowanie stałych zasad kształtowania architektury, zarówno w kontekście planistycznym jak i architektonicznym.

Zwrócono uwagę na istnienie podstawowych elementów kompozycyjnych siedlisk ludzkich współtworzących i podnoszących, urozmaicających i organizujących warunki życia takich jak; place, rynki, zieleń, dominanty wysokościowe, dominanty funkcjonalne i komunikacyjne, podział na przestrzeń publiczną i przestrzeń prywatną, układ zabudowy i jej intensywność na działce, wysokość zabudowy, typy zadaszenia budynków i wartości kompozycyjne fasad (osiowość, symetryczność, dominanty, itp.).

Do składników wpływających na charakter miejscowości należą też elementy tzw. małej architektury. To one niejednokrotnie decydują o malowniczości i jakości krajobrazu wiejskiego czy miejskiego, ogrodzenia, nawierzchnie, latarnie, studnie, pompy, ławki, słupy ogłoszeniowe, krzyże i kapliczki przydrożne). Powyższe wartości są istotnym czynnikiem kulturotwórczym i jako takie stanowią przedmiot ochrony oraz punkt odniesienia do tworzenia współczesnego oblicza miasta i gminy Nekla. W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ochronie dziedzictwa kulturowego poświęcono rozdział 4. Nakreślono rys historyczny gminy. Podano stan liczbowy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Wykazano spis (ewidencję) zabytków obejmujący ok. 70 pozycji, w tym znacznie więcej obiektów zabytkowych, ponieważ pod jedną pozycją (w przypadku zespołów budynków) znajduje się kilka obiektów. Spis obejmuje także parki i ogrody. Parki i cmentarze posiadają odrębne spisy, w których zewidencjonowanych zostało: 5 parków i 9 cmentarzy.

4.7. Uwarunkowanie wynikające z uchwały w sprawie zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Nekla

Rada Miejska Gminy Nekla dnia 9 lutego 2007 r. uchwałą nr IV/20/2007 przyjęła zasady i tryb postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Nekla.

4.8. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie Miasta i Gminy Nekla

Gmina Nekla posiada plany zagospodarowania przestrzennego dla części gminy. W większości plany opracowywane są na bieżące potrzeby inwestorów oraz mieszkańców. Ewentualne rozbieżności w stosunku do oczekiwań właścicieli nieruchomości są w miarę możliwości niwelowane poprzez częściowe zmiany i aktualizacje obowiązujących planów. Z uwagi na specyfikę terenów, których dotyczą plany zagospodarowania przestrzennego, zagadnienie ochrony i opieki zabytków występuje w różnym stopniu. Poniżej wymieniono te miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których ujęto zapisy dotyczące zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Uchwała nr III/12/2002 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów eksploatacji kruszywa naturalnego w GIERŁATOWIE gm. Nekla, część dz. nr ewid. 213/2.

5. Odkrycie obiektów archeologicznych w czasie prac ziemnych wymaga zabezpieczenia i zgłoszenia znaleziska służbom archeologicznym, poprzez urząd Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Poznań, ul. Gołębia 2.

Uchwała nr III/13/2002 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów eksploatacji kruszywa naturalnego w STĘPOCINIE gm. Nekla, dz. nr ewid. 30/1.

5. Odkrycie obiektów archeologicznych w czasie prac ziemnych wymaga zabezpieczenia i zgłoszenia znaleziska służbom archeologicznym, poprzez urząd Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Poznań, ul. Gołębia 2.

Uchwała nr III/14/2002 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów eksploatacji kruszywa naturalnego w STĘPOCINIE gm. Nekla, dz. nr ewid. 26/5, 26/7.

5. Odkrycie obiektów archeologicznych w czasie prac ziemnych wymaga zabezpieczenia i zgłoszenia znaleziska służbom archeologicznym, poprzez urząd Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Poznań, ul. Gołębia 2.

Uchwała nr III/15/2002 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod eksploatację kruszywa naturalnego w STROSKACH gm. Nekla, dz. nr ewid. 99/1.

5. Odkrycie obiektów archeologicznych w czasie prac ziemnych wymaga zabezpieczenia i zgłoszenia znaleziska służbom archeologicznym, poprzez urząd Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Poznań, ul. Gołębia 2.

Uchwała nr XXVIII/217/2005 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 21 lipca 2005 roku w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa jednorodzinnego w NEKIELCE dla obszaru działek o nr ewid. 225/14, 225/15, 225/5, 225/8.

§ 8 Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

Z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do zlecenia stałego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac ziemnych a w przypadku odkrycia obiektów archeologicznych zobowiązani są do zlecenia ratowniczych badań archeologicznych w celu sporządzenia ewidencji obiektów zabytkowych oraz skróconej dokumentacji naukowej tych partii obiektów, które następnie ulegną bezpowrotnemu zniszczeniu w trakcie prac budowlanych. Sposób realizacji ww. warunków konserwatorskich winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Uchwała nr XXX/225/2005 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 24 listopada 2005 roku w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej w ZASUTOWIE działka nr ewid. 135/9.

§ 8 Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

Z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do zlecenia nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad pracami ziemnymi w przypadku odkrycia obiektów archeologicznych w celu sporządzenia ewidencji obiektów zabytkowych oraz skróconej dokumentacji naukowej tych partii obiektów, które następnie ulegną bezpowrotnemu zniszczeniu w trakcie prac budowlanych. Sposób realizacji ww. warunków konserwatorskich winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Uchwała nr XXV/185/2009 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 9 czerwca 2009 roku w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej dla obszaru działki nr ewid. 178/1 w Nekielce.

§ 5 Wprowadza się następujące zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego:

- 1) projektowana zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna winna nawiązywać do tradycyjnych wzorców architektonicznych, stosowanych na terenach wiejskich poprzez ograniczenie wysokości zabudowy – budynki parterowe ze stromymi dachami oraz poprzez stosowanie stromych dachów, detali architektonicznych i materiałów wykończeniowych charakterystycznych dla miejscowej tradycji;
- 2) szczególnej dbałości wymaga zagospodarowanie zielenią otoczenia zabytkowego d. kościoła ewangelickiego na terenie ZP/IT oraz obrzeży działek – pomiędzy drogami a zabudową.

§ 7 Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) w celu umożliwienia eksponowania budynku dawnego kościoła ewangelickiego należy uwzględnić linie zabudowy oraz parametry projektowanych budynków mieszkalnych jednorodzinnych oraz budynków gospodarczych lub garaży zgodnie z § 9 pkt. 1 lit. a i b. Projekty ww. budynków należy uzgodnić z WWKZ w Poznaniu.

Uchwała nr XXVI/191/2009 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 22 czerwca 2009 roku w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla inwestycji liniowej dwutorowej linii elektroenergetycznej 2x400kV Kromolice – Pątnów, obejmujący obręb: Raclawki i Targową Górkę w gminie Nekla.

§ 11 Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- 1) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu objętego planem a wymagających prac ziemnych, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych;
- 2) nie określa się innych zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie wymienionych zagadnień na obszarze objętym planem.

Uchwała nr III/5/2010 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w Nekielce działki nr ewid. 138/1 i 139.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

- 1) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego podczas realizacji inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu objętego planem ustala się obowiązek prowadzenia badań

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

archeologicznych. Inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę. Sposób realizacji ww. warunków konserwatorskich winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu

- 2) nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie takich obiektów na obszarze objętym planem.

Uchwała nr XVIII/131/2012 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 27 września 2012 roku w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w Starczanowie, obejmującego działki o numerach ewidencyjnych 206/1 i 207/6.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

- 1) obowiązek prowadzenia badań archeologicznych przy realizacji inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego w granicach strefy ochrony stanowiska archeologicznego. Pozwolenie na badania archeologiczne Inwestor winien uzyskać przed otrzymaniem pozwolenia na budowę;
- 2) nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie takich obiektów na obszarze objętym planem.

Uchwała nr V/35/2015 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 25 marca 2015 roku w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Starczanowie, stanowiącego zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej obejmującego działki o numerach ewidencyjnych 206/1 i 207/6 - w zakresie działek po podziale nr ewid. 206/4 i 206/14.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

- 1) na terenie objętym planem wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 2) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, w granicach strefy ochrony konserwatorskiej ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem przedmiotowego terenu a wymagających prac ziemnych. Inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.
- 3) nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie takich obiektów na obszarze objętym planem.

Uchwała nr XXX/214/2017 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 5 października 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Starczanowie – tereny położone na północ od drogi krajowej nr 92.

§ 6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zlokalizowany jest w strefie ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych obszar AZP 53-32/111, 114 oraz AZP 53- 32/112, 113, 42, 38.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego podczas prac ziemnych związanych z zabudowaniem bądź zagospodarowaniem przedmiotowego terenu należy prowadzić wyprzedzające badania wykopaliskowe. Wobec powyższego zastosowanie mają właściwe przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**Uchwała nr XXXIV/262/2018 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 7 lutego 2018 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów produkcyjno-usługowych w Nekli.**

§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w przypadku odkrycia w trakcie robót budowlanych przedmiotów co do których istnieje przypuszczenie, iż są one zabytkami, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

Uchwała nr VIII/85/2019 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Starczanowie – tereny położone na południe od drogi krajowej nr 92.

§ 6. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego AZP 53-32/115, zgodnie z załącznikiem graficznym;
- 2) w granicach wyznaczonej strefy będącej pozostałościami pradziejowego oraz średniowiecznego osadnictwa dopuszcza się działalność inwestycyjną oraz ustala się nakaz prowadzenia badań archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi

Uchwała nr XXVII/221/2021 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 10 marca 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Nekli – dz. nr 1345, 270.

§ 6 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej ustala się dla zespołu dworskiego - parku, wpisanego do rejestru zabytków nr 990/Wlkp/A z dnia 14.11.1958 r. i z 23.04.1975 r., oznaczonego na rysunku planu, ochronę zgodnie z przepisami odrębnymi.

Uchwała nr XXVIII/252/2021 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 1 czerwca 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Podstolicach.

§ 7 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej ustala się dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, oznaczonych na rysunku planu:

- 1) zachowanie charakterystycznej bryły budynków;
- 2) zachowanie konstrukcji, formy dachu oraz rodzaju pokrycia dachowego;
- 3) zachowanie historycznego wystroju elewacji: otworów okiennych i drzwiowych;
- 4) zachowanie oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej;
- 5) zachowanie rozwiązań architektonicznych i tradycyjnego materiału;
- 6) zachowanie walorów funkcjonalnych i użytkowych obiektu;
- 7) nakaz ochrony, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Uchwała nr XXIX/254/2021 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Starczanowie.

§ 7 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej ustala się dla strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego nr AZP 53-32/128, oznaczonej na rysunku planu prowadzenie badań archeologicznych podczas prac naruszających strukturę gruntu, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**Uchwała nr XXXI/275/2021 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 29 września 2021 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów produkcyjno-usługowych w Nekli.**

§ 6 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w przypadku odkrycia w trakcie robót budowlanych przedmiotów co do których istnieje przypuszczenie, iż są one zabytkami, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

Uchwała nr XLI/346/2022 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Starczanowie.

§ 7 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej, ustala się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, wyznaczonej na rysunku planu, nakaz prowadzenia badań archeologicznych w trakcie realizacji prac ziemnych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Uchwała nr XLI/346/2022 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Nekli-rejon ul. Malwowej i Starczanowskiej.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej, ustala się w granicach strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, wyznaczonej na rysunku planu, nakaz prowadzenia badań archeologicznych w trakcie realizacji prac ziemnych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

4.9. Uwarunkowania wynikające z Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta i Gminy Nekla.

W 2016 r. Burmistrz Miasta i Gminy Nekla przygotował „*Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta i Gminy Nekla*”.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Realizowanie i prowadzenie przedsięwzięć ochrony zabytków polega na:

1. Zapobieganiu i prowadzeniu prac przygotowawczych - w czasie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
2. Podwyższeniu gotowości wprowadzonej w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia poprzez właściwe organy kierowania kryzysowego,
3. Reagowaniu w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
4. Zabezpieczeniu i dokumentowaniu po ustąpieniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.
5. Ochronie zabytków ruchomych.

„*Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta i Gminy Nekla*” został uzgodniony ze Starostą Wrzesińskim (25.11.2016) oraz Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (29.11.2016).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

**5. CZĘŚĆ PROGRAMOWA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI:
PRIORYTETY, DZIAŁANIA I SPOSOBY ICH REALIZACJI**

5.1. Cel strategiczny gminnego programu opieki nad zabytkami:

Opieka, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego gminy, zwłaszcza będącego własnością samorządu.

5.2. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami:

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewaloryzacja zabytków gminy Nekla,

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gminy Nekla,

Priorytet III.: Eksponowanie i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nekla.

5.3. Działania służące realizacji priorytetów:

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewaloryzacja zabytków gminy Nekla

<i>I.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>	<i>podmiot odpowiedzialny</i>
1.1.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków w połączeniu z weryfikacją zbioru w oparciu o stan faktyczny zachowanej substancji zabytkowej w gminie. Prace inwentaryzacyjne będą polegać na sporządzeniu kart adresowych, w których umieszczone będą podstawowe dane określające obiekt zabytkowy oraz dokumentację fotograficzną.	Referat gospodarki gruntami UMiG w Nekli
1.2.	Założenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury.	Założenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, w tym także najciekawszych obiektów znajdujących się na omentarzach z terenu gminy. Prace inwentaryzacyjne będą polegać na sporządzeniu kart adresowych, w których umieszczone będą podstawowe dane określające obiekt zabytkowy oraz dokumentację fotograficzną stanowisk archeologicznych zarówno pradziejowych jak i późniejszych (średniowiecznych i nowożytnych).	Referat gospodarki gruntami UMiG w Nekli
1.3.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.	Założenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych polegające na wprowadzeniu informacji o znaleziskach pradziejowych w formie kart zespołów stanowisk archeologicznych zgodnie z zaleceniem WWKZ.	Referat gospodarki gruntami UMiG w Nekli
1.4.	Poddanie analizie, które obiekty należałyby wpisać do rejestru zabytków.	Współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów budownictwa i architektury oraz zabytków archeologicznych nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne, naukowe lub artystyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy.	Referat gospodarki gruntami UMiG w Nekli
1.5.	Uwzględnianie zabytków nieruchomości oraz zabytków archeologicznych	Uwzględnianie zasad ochrony konserwatorskiej zawartych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w planach zagospodarowania	Referat gospodarki gruntami UMiG w Nekli. Referat zamówień publicznych,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

	w dokumentach planistycznych oraz mających charakter prawa miejscowego sporządzanych przez gminę.	przestrzennego oraz innych materiałach planistycznych oraz prowadzenie wyprzedzających badań archeologicznych na stanowiskach archeologicznych podczas inwestycji prowadzonych przez gminę Nekla.	inwestycji, rozwoju obszarów wiejskich i dróg UMiG w Nekli
	Prowadzenie nadzorów archeologicznych na stanowiskach archeologicznych podczas inwestycji prowadzonych przez gminę Nekla.	Prowadzenie nadzorów archeologicznych na stanowiskach archeologicznych podczas inwestycji prowadzonych przez gminę Nekla.	Referat zamówień publicznych, inwestycji, rozwoju obszarów wiejskich i dróg UMiG w Nekli
1.6.	Intervencja właściwych organów przy rażących naruszeniach prawa budowlanego związanego z zabytkami.	Zgłaszanie właściwym organom naruszeń dotyczących rozbiórki, rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów zabytkowych lub ich charakterystycznych elementów.	Referat gospodarki gruntami UMiG w Nekli
1.7.	Ochrona substancji zabytkowej stanowiącej własność gminy Nekla.	Prowadzenie przez Urząd Miasta i Gminy w Nekli bieżących działań mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów. Planowane prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków:	
		<ul style="list-style-type: none"> Zespół dworski w Nekli – pałac: - dokończenie prac remontowy dachu, część „D”, renowacja elewacji frontowej, ganku, frontowej stolarki drzwiowej i okiennej, - dalsze prace remontowe w zależności od posiadanych środków finansowych. 	Referat zamówień publicznych, inwestycji, rozwoju obszarów wiejskich i dróg, Referat księgowości UMiG w Nekli
		<ul style="list-style-type: none"> Zespół dworski w Nekli – wozownia - remont, adaptacja pomieszczeń na rzecz Biblioteki Publicznej – zadanie zakończone w trakcie opiniowania GPOnZ przez WWKZ, - bieżące działania mające na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektu. 	Referat zamówień publicznych, inwestycji, rozwoju obszarów wiejskich i dróg, Referat księgowości UMiG w Nekli
		<ul style="list-style-type: none"> Zespół dworski w Nekli – park krajobrazowy - rewaloryzacja parku. 	Referat zamówień publicznych, inwestycji, rozwoju obszarów wiejskich i dróg, Referat księgowości, Referat gospodarki komunalnej i ochrony środowiska UMiG w Nekli
1.8.	Udzielanie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy.	Udzielanie dotacji na podstawie uchwały IV/20/2007 z 9 lutego 2007 r. w przyjęcia zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Nekla.	Rada Miejska, Referat księgowości, Referat promocji, kultury, ochrony zdrowia, pożytku publicznego i sportu UMiG w Nekli
1.9.	Porządkowanie zabytkowych cmentarzy.	Podjęcie działań umożliwiających uporządkowanie terenów dawnych cmentarzy ewangelickich we współpracy gminami wyznaniowymi, instytucjami oraz wolontariuszami.	Referat gospodarki komunalnej i ochrony środowiska UMiG w Nekli

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

1.10	Coroczna aktualizacja gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	Przeprowadzanie corocznie aktualizacji gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z danymi ze stanem faktycznym na ostatni dzień roku poprzedniego, wykonywana do końca marca danego roku.	Stanowisko ds. wojskowych i obrony cywilnej UMiG w Nekli
1.11.	Podjęcie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	Realizacja zadania wynikającego bezpośrednio z art. 87 u. 2. p. 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami poprzez tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami w celu realizacji priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami.	Referat gospodarki gruntami UMiG w Nekli

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gminy Nekla

<i>l.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>	<i>podmiot odpowiedzialny</i>
2.1.	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Nekla.	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Nekla poprzez media: gminne strony internetowe, radio i telewizję, druki promocyjne.	Referat promocji, kultury, ochrony zdrowia, pożytku publicznego i sportu UMiG w Nekli
2.2.	Udostępnienie „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2023-2026” na stronie internetowej UMiG w Nekli.	Udostępnienie „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2023-2026” na stronie internetowej UMiG w Nekli	Stanowisko ds. informatyki UMiG w Nekli
2.3.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych .	Referat promocji, kultury, ochrony zdrowia, pożytku publicznego i sportu UMiG w Nekli
2.4.	Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach gminnych.	Przeprowadzanie w szkołach gminnych zajęć edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy. Tematykę zajęć wybierają w ramach swoich działań nauczyciele.	Referat oświaty UMiG w Nekli

Priorytet III.: Eksponowanie i popularyzowanie walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nekla

<i>l.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>	<i>podmiot odpowiedzialny</i>
3.1.	Gromadzenie i eksponowanie zabytków ruchomych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy Nekla.	1) Gromadzenie: opracowywanie, ewidencjonowanie, konserwowanie oraz przechowywanie, 2) Eksponowanie na wystawie w Izbie Historycznej.	Referat promocji, kultury, ochrony zdrowia, pożytku publicznego i sportu UMiG w Nekli
3.2.	Przygotowywanie publikacji dotyczących zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Nekla.	Przygotowywanie publikacji dotyczących zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Nekla.	Referat promocji, kultury, ochrony zdrowia, pożytku publicznego i sportu UMiG w Nekli
3.3.	Współpraca z innymi podmiotami.	Współpraca z innymi podmiotami mogącymi wspomóc promocję zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy Nekla (np. z Lokalną Grupą Działania „Z Nami Warto”).	UMiG w Nekli

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**5.3.1. Działanie – opieka nad zabytkami będącymi własnością gminy****Ochrona substancji zabytkowej stanowiącej własność gminy Nekla.****I. Zespół dworsko-parkowy**

Gmina Nekla jest właścicielem zespołu dworsko-parkowego w Nekli wpisanego indywidualnie do rejestru zabytków.

Na zespół dworski składają się: park dworski, dwór (zwany potocznie pałacem) i stajnia-wozownia. Na obszarze zespołu znajduje się także przebudowany na blok mieszkalny dawny dom ogrodnika.

Po 1945 r. dwór użytkowany był przez instytucje publiczne: przychodnię, przedszkole, bibliotekę oraz na cele mieszkaniowe. Stajnia-wozownia służyła także jako ośrodek kultury, natomiast domek ogrodnika został rozbudowany i przeznaczony na cele mieszkaniowe. Park służył ogółu mieszkańców gminy, gdzie odbywały się liczne imprezy otwarte. Na początku lat. 90 XX w. zespół dworsko-parkowy został przejęty przez gminę Nekla. Samorząd prowadził doraźne prace zabezpieczające na obiekcie. O majątek upomnieli się spadkobiercy dawnych właścicieli - rodziny Żółtowskich. W maju 2016 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie uznał, że przejęcie majątku przez gminę odbyło się wbrew przepisom prawa. Spadkobiercy potwierdzili swoje prawa do zespołu dworsko-parkowego. 11 grudnia 2016 r. odbyło się referendum gminne w sprawie zakupu przez gminę Nekla od spadkobierców zespołu dworsko-parkowego. 34,44% głosujących opowiedziało się za zakupem zespołu dworsko-parkowego przez gminę Nekla. 29 listopada 2017 r. gmina notarialnie zakupiła zespół dworsko-parkowy w Nekli za kwotę 1.800.000,00 zł. Od tego momentu jest wyłącznym i pełnoprawnym właścicielem zabytku. Koszt zakupu został rozłożony na raty. Pierwsza rata w 2017 r. wynosiła 500.000,00 zł. Kolejne w 2018 r. – 200.000,00 zł, 2019 r. – 200.000,00 zł, w 2020 r. – 200.000,00 zł, w 2021 r. – 200.000,00 zł, w 2022 r. – 200.000,00 zł. Kolejna w 2023 r. to 200.000,00 zł oraz ostatnia przypadająca w 2024 r. – 100.000,00 zł.

10 marca 2017 r. zawarto umowę na wykonanie projektu „Remontu zabytkowego Pałacu położonego w Nekli (dz. nr 273) oraz sąsiadującego budynku stajni/wozowni wraz z zagospodarowaniem terenu w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów” ze Zbigniewem Antczakiem z Poznania. Koszt wykonania dokumentacji technicznej wyniósł 128.500,00 zł.

Do planowanych w pierwszej turze robót budowlanych przystąpiono już w 2018 r. Prace objęły wymianę więźby i pokrycia dachowego, rozbiórkę i demontaż stropów nad piętrem oraz wykonanie nowych stropów, rozbiórkę stropodachów na częściach parterowy budynku i zamianą stropodachów na tarasy, odtworzenie detali architektonicznych kominów, renowację balustrady tralkowej, montaż nowych okien i drzwi oraz remont elewacji. Koszt I etapu zadania wyniósł 386.200,00 zł.

Na pierwsze zaplanowanych prace pod nazwą „Przebudowa części pomieszczeń byłego Pałacu ze zmianą sposobu użytkowania na izbę pamięci (salę historyczną), przebudowę wieży, tarasu z tyłu budynku, budowę tarasu widokowego na części dachu, wykonaniem robót budowlanych związanych z zagospodarowaniem terenu z tyłu budynku” gmina Nekla pozyskała dofinansowanie przedmiotowe w wysokości 500.000,00 zł z operacji typu „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich. Koszt utworzenia sali historycznej wyniósł 1.220.000,00 zł.

W 2020 r. wykonano remont elewacji zachodniej oraz odtworzono hełm wieży. Koszt prac wyniósł 172.700,00 zł. Wybudowano sieć i przyłącza gazowe wraz z wewnętrzną instalacją oraz zamontowano kotłownię. Koszt prac wyniósł 66.400,00 zł. W 2021 r. w ramach drugiego etapu prac wykonano remont dachu o powierzchni 401 m². Koszt prac wyniósł 955.928,08 zł.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

1) PARK DWORSKI

wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr 990/Wlkp/A z 14.11.1958 i z 23.04.1975

obszar wpisany do rejestru zabytków:

- a) działka 273, obręb NEKLA – park właściwy (17,33 ha)
- b) działka 272, obręb NEKLA – droga przy cmentarzu (0,10 ha)
- c) działka 274, obręb NEKLA – droga za parkiem (0,40 ha)
- d) działka 1153, obręb NEKLA – rowy wodne w parku (0,09 ha) – stanowi własność Państwowego Gospodarstwa Wodnego „Wody Polskie”
- e) działka 1154, obręb NEKLA – rowy wodne w parku (0,09 ha) – stanowi własność Państwowego Gospodarstwa Wodnego „Wody Polskie”

Na obszarze parku dworskiego w Nekli znajduje się stanowisko archeologiczne nr 2 w Nekli (**AZP 53-32/56**). Jest to prawdopodobnie pozostałość **grodziska stożkowatego z okresu wczesnego średniowiecza** (nie mylić z grodziskiem wpisanym do rejestru zabytków znajdującym się za parkiem) prawdopodobnie siedziby rycerskiej rodu Dryjów Starczanowskich (Nekielskich). Grodzisko znajduje się na wysepce ciek wodnego zwanego w przeszłości Łęczycą (ob. pod nazwą Kanał Nekielski). Park krajobrazowy założono w XVIII w. (z decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 14.11.1958 r.) o regularnym rozplanowaniu, czyli park francuski. Około połowy XIX w. przekształcony został na park krajobrazowy, czyli park angielski (z decyzji z decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 23.04.1975). Od strony wschodniej do parku prowadzi brama wjazdowa z 4 ćw. XIX w. Przy bramie znajdowała się figura Matki Boskiej zniszczona przez Niemców jesienią 1939 r. Do pałacu prowadzi eliptyczna droga otaczająca znajdujący się przed frontem dworu gazon kwietny. Po północnej stronie bramy dawny ceglany parkan z 4 ćw. XIX w.

Pomniki przyrody w parku dworskim w Nekli

L.p.	Pomnik przyrody	Obwód, wysokość	Podstawa utworzenia pomnika przyrody
1.	<i>jesion wyniosły</i>	- obw. 375 cm - wys. 37 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
2.	<i>olsza czarna</i>	- obw. 440 cm - wys. 33 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
3.	<i>olsza czarna</i>	- obw. 370 cm - wys. 34 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
4.	<i>olsza czarna</i>	- obw. 350 cm - wys. 35 m	utworzony 30.11.1965 r. (decyzja PWRN nr RL VI – 5/772/65 z 30.11.1965 r.)
5.	<i>dąb bezszypułkowy</i>	- obw. 571 cm - wys. 27 m	utworzony 28.02.1957 r. (orzeczenie PWRN z 15.12.1956 r.)
6.	<i>dąb bezszypułkowy</i>	- obw. 441 cm - wys. 27 m	utworzony 28.02.1957 r. (orzeczenie PWRN z 15.12.1956 r.)
7.	<i>dąb bezszypułkowy</i>	- obw. 462 cm - wys. 27 m	utworzony 28.02.1957 r. (orzeczenie PWRN z 15.12.1956 r.)
8.	<i>grusza pospolita</i>	- obw. 350 cm - wys. 18 m	brak danych

W parku znajdują się także lipy, czarna sosna, sosna syberyjska, modrzew oraz limba. Ponadto rosną okazy jesionów, jaworów, purpurowych, platanów, dębu czerwonego i kasztanowca. Park dworski w Nekli jest najciekawszym obszarem parkowym pod względem dendrologicznym na terenie powiatu wrzesińskiego. W obszarze parku znajduje się pięć zbiorników wodnych (stawów, sadzawek) oraz wspomniany ciek wodny (Kanał Nekielski).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Prace przy obiekcie zabytkowym:

Lp.	Prace przy obiekcie zabytkowym	Nr pozwolenia WVKZ	koszt
1.	Wykonano wszelkie niezbędne prace związane z bieżącą konserwacją i utrzymaniem obiektu, pielęgnacją zieleni w parku, usuwanie drzew suchych i stanowiących zagrożenie, prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	--	
2.	Wykonano opracowanie projektu architektoniczno-budowlanego małej architektury i projektu rewitalizacji zieleni parku dworskiego w Nekli. Projekt wykonała firma „Cedrus” Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe z Poznania. Projekt został przekazany do konsultacji społecznych: a) w formie pisemnej b) w formie spotkania z mieszkańcami (3 marca 2022 r.)	--	143.910,00 zł
3.	inwentaryzacja		

2) DWÓR (zwany PAŁACEM)

wpisany do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr 989/Wlkp/A z 12.04.1973

Na osi parku, po jego wschodniej części, na niewielkim wzniesieniu, znajduje się obszerny dwór z około 1870 r. wzniesiony przez rodzinę Żółtowskich herbu Ogończyk. Jest to obiekt murowany, podpiwniczony, na wysokiej granitowej podmurówce, piętrowy o urozmaiconych formach, złożony z brył o zróżnicowanych wysokościach. Część środkowa, frontowa niższa, zawiera jedno wejście, z przodu którego znajduje się ganek. Po środku budynku niewysoka wieżyczka. Pierwotnie wszystkie okna (za wyj. okien w ryzalitach frontowych) na parterze zakończone były łukiem półkolistym. Obiekt w stylu eklektycznym nosi formy rozbudowanej willi włoskiej. Dwór służył jako obiekt mieszkalny dla rodziny Żółtowskich. Od 1945 r. w pomieszczeniach dworu powstał punkt felczerski, przemianowany w 1957 r. na ośrodek zdrowia. W 1948 r. swoje siedziby w obiekcie uzyskały: tu przedszkole (od 1980 r. pod nazwą „Miś Uszatek”), biblioteka publiczna (do 2009 r.).

Prace przy obiekcie zabytkowym:

Lp.	Prace przy obiekcie zabytkowym	Nr pozwolenia WVKZ	koszt
1.	Realizacja projektu „Remont zabytkowego budynku Pałacu w Nekli – remont dachu – etap (część A i B)”: wymiana stropów drewnianych na żelbetowe o powierzchni 303 m ² , wymiana więźby dachowej i pokrycia dachu na blachę tytan-cynk o powierzchni 401 m ²	639/2017/A z 26.09.2017 r.; 858/2017/A z 21.12.2017 r.	955.928,08 zł
2.	Budowa wewnętrznej instalacji gazowej dla kotłowni w budynku użyteczności publicznej (pałac-przychodnia lekarska)		48.974,52 zł
3.	Wykonano opracowanie programu prac konserwatorskich obejmujących prace badawcze wnetrz, stratygrafię warstw oraz sporządzenie programu prac konserwatorskich i restauratorskich dla obiektu Dwór w Nekli		28.290,00 zł
4.	Budowa дренаżu opaskowego wokół budynku pałacu w Nekli wraz z odprowadzeniem wód opadowych z dachu pałacu – projekt techniczny		13.407,00 zł

3) STAJNIA-WOZOWNIA

We wschodniej części parku dworskiego, po południowej stronie od bramy wjazdowej, znajduje się budynek stajni-wozowni z pocz. XX w. Jest to budynek parterowy, murowany, nakryty dachem łamanym. Wejście główne do budynku w osi z trójkątnym naczółkiem w którym płaskorzeźby głów trzech koni. Po bokach dwa piętrowe ryzalit kryte dachem naczółkowym. Brama wjazdowa do powozów w części wschodniej. Obiekt przebudowany w l. 80. XX w. na potrzeby Nekielskiego Ośrodka Kultury. Wybito duże otwory okienne, w bramach umiejscowiono wejścia, wybito otwór drzwiowy oraz od zachodu dobudowano przybudówkę. W latach 2019-2023 dokonano adaptacji budynku na potrzeby Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Nekla. Zadanie zostało zrealizowane w całości w trakcie opiniowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027” przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

Prace przy obiekcie zabytkowym:

Lp.	Prace przy obiekcie zabytkowym	Nr pozwolenia WWKZ	koszt
1.	Przebudowa budynku byłej wozowni wraz ze zmianą sposobu użytkowania na bibliotekę publiczną	592/2018/A z 07.09.2018 r.; 672/2019/A z 11.10.2019 r.	7.371.000,00 zł
2.	Opracowanie projektu budowlanego budowy wewnętrznej instalacji gazowej w budynku przyszłej biblioteki publicznej		2.214,00 zł;
3.	Opracowanie projektu aranżacji wnętrza biblioteki przy ul. Poznańskiej 31 w Nekli		18.204,00 zł.

4) DOM OGRODNIKA (obecnie BLOK MIESZKALNY)

W północnej części parku dworskiego znajdował się dom dla ogrodnika i jego rodziny. Był to budynek parterowy z użytkowym poddaszem. Od strony południowej zabudowany był tzw. ogrodem zimowym (oranżerią). Dom ogrodnika został przebudowany i nadbudowany z przeznaczeniem na mieszkania.

**II. GRÓB GEN. ANTONIEGO I ADELEJDY KOSIŃSKICH W TARGOWEJ GÓRCIE
Z FIGURĄ ŚWIĘTEGO JANA NEPOMUCENA.**

Generał Antoni „Amilkar” Kosiński (1769-1823) na stałe osiadł w Targowej Górcie w grudniu 1812 r. Zajął się gospodarowaniem w swoich folwarkach. Tutaj zmarł 10 marca 1823 r. Został pochowany 13 marca 1823 r. w miejscu, gdzie w Targowej Górcie stał dawniej kościół pw. św. Małgorzaty. Jego druga żona Adelajda z Keyserlingów zmarła 4 września 1856 r. i została pochowana u boku męża. Zmarłych upamiętnia kamienna płyta nagrobna. Nie opodal stoi barokowa figura św. Jana Nepomucena z XVIII w. wykonana w piaskowcu.

W 1923 r. Komitet Budowy Grobów Zasłużonych w Poznaniu podjął decyzję o przeniesieniu zwłok generała Antoniego „Amilkara” Kosińskiego z rodzinnego grobowca w Targowej Górcie do krypty Wielkopolan pod kościołem pw. św. Wojciecha w Poznaniu. W tym celu 10 października wysłano do Targowej Górci delegację Komitetu oraz wojskowy samochód ciężarowy z zadaniem przewiezienia zwłok generała. Po zdjęciu płyty i odkopaniu ziemi wydrążono w murowanym grobowcu otwór. Znalaziono w nim dwie trumny, dość dobrze zachowane – jedną generała, drugą jego żony. Po otwarciu trumny generała stwierdzono czaszkę i inne kości, resztki munduru generalskiego z epoletami i wstęgą orderową. Trumnę ze zwłokami generała „podwinęto prześcieradłem” i wyciągnięto na zewnątrz. Szczątki złożono do nowego metalowego sarkofagu i odwieziono do Poznania. Trumna ze szczątkami generała 14 października spoczęła w Muzeum Wojskowym w Poznaniu, skąd uroczystie została przeniesiona do kościoła pw. św. Wojciecha.

Prace przy obiekcie zabytkowym:

Lp.	Prace przy obiekcie zabytkowym	Nr pozwolenia WWKZ	koszt
	opracowanie programu konserwatorskiego dla rzeźby Jana Nepomucena i dla płyty epitafijnej przy zabytkowym założeniu parkowym w Targowej Górcie w związku z ubieganiem się o dofinansowanie ze środków budżetu Województwa Wielkopolskiego na zagospodarowanie przestrzeni publicznej, poprawę estetyki sołectwa (miejscowości), zachowanie, odtwarzanie i promowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego lub krajobrazowego oraz tradycji społeczności lokalnych,		2.398,50 zł;
1.	W ramach zadania „Ocalić od zapomnienia – renowacja małych form architektury na terenie Targowej Górci wykonano prace konserwatorskie przy zabytkowym cokole i figurze św. Jana Nepomucena oraz przy zabytkowej płycie kommemoratywnej poświęconej gen. Antoniemu Amilkarowi i Adelajdzie Kosińskim	21/B/2021 z 16.03.2021 r.	60 203,00 zł

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**6. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami wskazuje art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI ORAZ MONITORING
GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI****7.1. Instrumentarium realizacji**

Podmiotem formującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanego zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Miejskiej Gminy Nekla
(miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej Gminy Nekla
- inne środki publiczne (dotacje, subwencje, dofinansowania) m.in.:
 - w ramach programu „Dziedzictwo Kulturowe” z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizowanego przez 6 priorytetów:
 1. Ochrona zabytków.
 2. Wspieranie działań muzealnych.
 3. Kultura ludowa.
 4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.
 5. Ochrona zabytków archeologicznych.
 6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.
 - w ramach dotacji przyznawanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.
 - w ramach pomocy finansowej udzielanej jako dotacje przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych.
- środki ze źródeł prywatnych - środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**3. Instrumenty społeczne:**

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich przez gminę, jako właściciela niektórych obiektów zabytkowych; brak natomiast narzędzi do pozyskiwania informacji o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich dotyczących pozostałych obiektów zabytkowych stanowiących własność innych podmiotów – w tym zakresie informacje będą gromadzone przez gminę na podstawie możliwych do pozyskania danych.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**8. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Przy monitorowaniu wykonania powyższego zadania podejmuje się:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**9. NIEKTÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym. Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie z następujących środków:

9.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. „W sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków”, (t. j., Dz. U. z 2014 r. poz. 399). Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu. Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- a) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- b) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- c) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- d) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- e) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- f) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- g) zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku;
- h) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- i) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- j) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- k) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- l) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- m) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- n) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

- nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- o) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
 - p) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
 - q) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań.
 - r) Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:
 - s) zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
 - t) wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
 - u) stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący miasta, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Z pomocy mogą skorzystać jednostki samorządu terytorialnego. Bezzwrotne rządowe wsparcie mogą przeznaczyć na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych dotyczących zabytków wpisanych do rejestru. Dzięki temu nasze zabytki będą mogły być uchronione przed degradacją i niszczeniem. Dofinansowanie z programu może wynieść maksymalnie 98 proc. wartości inwestycji, a minimalny wkład samorządów to jedynie 2 proc. Wnioskodawcy mogą starać się o wsparcie w jednej z trzech kategorii: do 150 tys. zł; do 500 tys. zł oraz do 3,5 mln zł.

• Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Zasady udzielania dotacji: - dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. - dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50 % nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**• Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

• Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

• Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacja mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Program „Dziedzictwo Kulturowe”

Program ten stanowi kontynuację finansowania w ubiegłych latach. Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

• Ochrona zabytków

Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich. O dotację mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe). Finansowanie odbywa się w formie udzielenia dotacji lub refundacji w okresie trzech lat od przeprowadzenia prac przy zabytku. Priorytet skupia się na celach: - ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, - konserwacja i rewaloryzacja zabytków, - udostępnianie zabytków na cele publiczne.

• Wspieranie działań muzealnych

Celem priorytetu jest wspieranie działalności z zakresu opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań w zakresie: organizacji czasowych wystaw muzealnych; modernizacji i tworzenia stałych wystaw muzealnych; publikacji katalogów do wystaw muzealnych; konserwacji muzealiów, archiwaliów,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego; a także doposażenia pracowni konserwatorskich.

• Kultura ludowa

Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej, między innymi promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnieniem elementów sztuki regionalnej. Dotacje przeznaczone są na działania o charakterze edukacyjnym, służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie „warsztatów tradycyjnych rzemiosł” i „szkół ginących zawodów”, a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej.

• Ochrona zabytków archeologicznych

Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. W ramach priorytetu minister realizuje również dotacje na prowadzenie badań archeologicznych wraz z wykonaniem ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego. Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzającej realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań.

• Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego

Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysku, lub uczelni publicznych.

Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów realizowanych przy udziale środków europejskich. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w latach 2007- 2013 w ramach: PO Infrastruktura i Środowisko, Regionalnych Programów Operacyjnych, PO Innowacyjna Gospodarka, PO Kapitał Ludzki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Programów Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej, Programu Kultura oraz ich następców, które ogłoszone są w ramach finansowania UE w latach 2014- 2020.

Uprawnionymi do otrzymania dotacji są: jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe działające w sferze kultury, etc. Promesa MKiDN może pokryć maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach, Minister Kultury może zdecydować o pokryciu więcej niż 85% wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027**Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko” - Priorytet XI „Kultura i dziedzictwo kulturowe”

W ramach tego priorytetu, możliwa jest realizacja projektów, które zakładają ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, przyczyniają się do poprawy stanu infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz zwiększają dostęp do kultury. W grę wchodzi takie działania jak np. rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, adaptacja na cele kulturalne, konserwacja zabytków ruchomych, tworzenie systemu zabezpieczeń czy też digitalizacja zbiorów.

W ramach priorytetu możliwe są działania: Działanie 11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym. Działanie 11.2 Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym. Działanie 11.3 Infrastruktura szkolnictwa artystycznego. Typy projektów przewidzianych do realizacji w ramach działania obejmują: 1. Rewitalizację, rewaloryzację, konserwację, renowację, restaurację, zachowanie, a także adaptację na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem. 2. Zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako jeden z elementów projektu). 3. Zabezpieczenie zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem. Z uwagi na wyczerpanie środków finansowych w ramach Priorytetu nie przewiduje się prowadzenia kolejnych naborów wniosków. Następne wnioski realizowane będą po ustaleniu zasad finansowania w okresie 2014- 2020.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014- 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014- 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia: - obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży; - duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej; - wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć m.in. kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein, aktywnie wspierają działania między innymi z zakresu kultury. Środki nowej perspektywy uruchomione

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nekla na lata 2024-2027

zostały w 2011 r. Wzorem poprzedniej edycji programu można ubiegać się o środki przeznaczone na ochronę dziedzictwa kulturowego na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów historycznych i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej;
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych i budowli obronnych oraz obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej (szczególnie na muzea nowoczesności);
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii;
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu;
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury;
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego;
- zabezpieczanie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem. Dofinansowanie może sięgnąć 90 % kosztów kwalifikowanych, w zależności od rodzaju beneficjenta. W związku z tym, że dokumenty programowe i kryteria przyznawania dotacji ulegają drobnym zmianom w każdym roku budżetowym, należy korzystać z aktualnie obowiązujących dokumentów.